

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Knihovna státního zámku Kynžvart

Klára Adamcová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Knihovna státního zámku Kynžvart

Klára Adamcová

Vedoucí práce:

PhDr. Dagmar Svatková

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování

Za odborné vedení, cenné rady a věnovaný čas na prvním místě děkuji vedoucí této práce PhDr. Dagmar Svatkové. Dále bych chtěla za ochotu a vstřícné přijetí poděkovat pracovníkům zámku Kynžvart, jmenovitě Ladislavu Novotnému, správci depozitáře, a Mgr. Eduardu Neupauerovi, Ph.D. Mé poděkování patří i mé rodině a přátelům, za jejich podporu a trpělivost.

OBSAH

1	ÚVOD.....	1
2	STÁTNÍ ZÁMEK KYNŽVART V HISTORICKÝCH A GEOGRAFICKÝCH SOUVISLOSTECH	2
	2.1 MĚSTO LÁZNĚ KYNŽVART	2
	2.2 HISTORIE HRADU A ZÁMKU	2
3	GENEALOGIE RODU METTERNICHŮ	8
	3.1 KDO TO BYL "KNÍŽE METTERNICH"?	11
4	ZÁMECKÁ KNIHOVNA.....	16
	4.1 HISTORIE	16
	4.2 SOUČASNOST.....	19
5	ROZBOR KNIHOVNÍHO FONDU	20
	5.1 FOND RUKOPISŮ	20
	5.2 FOND PRVOTISKŮ	30
	5.3 FOND TISKŮ Z 16. STOLETÍ	34
	5.4 SVOZOVÁ KNIHOVNA PLANÁ	38
	5.5 RICHARDOVA KNIHOVNA	41
	5.6 NEJMLADŠÍ KNIHOVNA.....	45
6	ZÁVĚR	49
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	51
8	SEZNAM PŘÍLOH	55
9	RESUMÉ.....	56
10	PŘÍLOHY	I

1 ÚVOD

Téma mé bakalářské práce je zaměřeno na knihovnu státního zámku Kynžvart. Tato knihovna svým rozsahem a obsahem patří mezi ty nejcennější zámecké knihovny na území České republiky. Je tvořena třemi celky a doplněna o Svozovou knihovnu zámku Planá.

Hlavním cílem této práce je obsahový rozbor kynžvartského knihovního fondu a poskytnutí uceleného pohledu na tuto problematiku. Zároveň bych prostřednictvím této práce chtěla představit zámek Kynžvart široké veřejnosti, a přispět tak ke zvýšení zájmu o tuto velice významnou kulturní památku.

Mezi primární zdroje informací patří publikace Petra Maška, pracovníka oddělení zámeckých knihoven Národního muzea v Praze, *Knížní sbírky na zámku Kynžvart* a informace, které mi poskytl kurátor kynžvartských sbírek Mgr. Eduard Neupauer.

K jednotlivým vědeckým přínosům pro kynžvartské fondy řadíme práci Františka Čády, který se věnoval fondu rukopisnému, dále Jitku Šimákovou spolu s Jiřím Vrchoťou, kteří začlenili kynžvartské prvotisky do obsáhlého tematického katalogu Knihovny Národního muzea a zámeckých a hradních knihoven v České republice. Svozovou knihovnu zámku Planá prozkoumala Helga Turková. V padesátých letech minulého století významně přispěl ke zpřístupnění celé kynžvartské sbírky knihovník Bohumír Lifka.

V první kapitole se zaměřuji zejména na historii a geografickou polohu hradu a zámku Kynžvart. V druhé kapitole se soustředím na genealogii rodu Metternichů, která je nezbytná pro vytvoření uceleného pohledu na problematiku kynžvartské zámecké knihovny. V druhé části této kapitoly se věnuji životu kancléře Klemense Metternicha, který se o vznik knihovny nejvíce zasloužil. Třetí kapitolu tvoří historie a současnost zámecké knihovny, na kterou navazuje poslední část této bakalářské práce, tvořená rozbořem knihovního fondu. V závěru práce věnuji pozornost především významu a možnostem využití kynžvartské knihovny do budoucna.

2 STÁTNI ZÁMEK KYNŽVART V HISTORICKÝCH A GEOGRAFICKÝCH SOUVISLOSTECH

2.1 MĚSTO LÁZNĚ KYNŽVART

Město Lázně Kynžvart se nachází v Karlovarském kraji a spadá pod chebský okres.¹ Najdeme jej na jihozápadním svahu Slavkovského lesa, dříve nazývaného Císařského, asi 7 km na severozápad od Mariánských Lázní.² Zajímavostí města je, že leží uprostřed trojúhelníku, tvořeného lázeňskými městy Mariánské Lázně, Františkovy Lázně a Karlovy Vary. Lázně Kynžvart jsou poměrně malé městečko s cca 1490 obyvateli. Dominantou města je mimo jiné lázeňská čtvrť, položená na západním svahu obce. Do roku 1950 se zde téměř sto let léčili dospělí, v současnosti však jsou lázně určeny pouze dětským pacientům, kteří trpí problémy horních cest dýchacích a kožních onemocnění. Další neméně významnou dominantou je nově zrekonstruovaný zámek Kynžvart s rozlehlým zámeckým parkem.³

2.2 HISTORIE HRADU A ZÁMKU

Mezi Českým a Slavkovským lesem se nachází takzvaná Žandovská kotlina, která byla důležitou západní bránou do českého vnitrozemí. Těmito místy procházela obchodní cesta, kterou nejprve střežila celnice s drobnou dřevěnou stavbou. Tuto dřevěnou stavbu později nahradil kamenný hrádek,⁴ který nechránil pouze panství svého majitele, jako většina středověkých hradů, ale byl majetkem samotného krále. Hrad strážil nejen Chebskou obchodní cestu, která spojovala Čechy a západní Evropu, ale hlídal i české hranice nad takzvanou „kynžvartskou bránou“. I jeho původní název je důkazem,

---

¹ Oficiální stránky Města Lázně Kynžvart: Titulní strana. [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.laznekyzsvart.cz/titulni-strana/>

² BUCHTELE, Zdeněk. *Hrady Kynžvart a Boršengrýn: nezůstal kámen na kameni*. Velká Hleďsebe: Z. Buchtele, 2009, s. 1.

³ Oficiální stránky Města Lázně Kynžvart: Titulní strana. [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://www.laznekyzsvart.cz/titulni-strana/>

⁴ BUCHTELE, Z. *Hrady Kynžvart a Boršengrýn: nezůstal kámen na kameni*, s. 1.

„[...]že hrad býval jakousi „strážnici“ českého krále [...]“⁵ Přemysla Otakara II.⁶ Hrad tedy získal jméno Kunigeswart neboli Králova stráž.⁷ Z drobného osídlení při obchodní cestě vzniklo pod hradem malé městečko, nazývané stejně jako hrad. V průběhu staletí se názvy městečka i hradu různě obměňovaly, ale přesto byla jejich podoba velmi zřejmá.⁸

První zmínka o hradu se datuje k 4. 8. 1287,⁹ kdy o něm psal Tuto z rodu Hertenberků,¹⁰ který dokončil jeho přestavbu. V době, kdy Karel IV. bojoval o trůn s Ludvíkem Bavorským, stáli bratři Tuto, Engelhart a Albrecht na straně Ludvíka Bavorského a museli hrad opustit, protože roku 1347 jej české vojsko zpusťošilo. Později, když se král Karel IV. stal zároveň i císařem, Engelhart se přiklonil na jeho stranu a získal od něj svůj hrad nazpět jako královské léno. Po Engelhartovi vlastnili panství jistý Boreš z Oseka a po něm Zikmund Hüller.¹¹ Ten roku 1395 vyměnil pustý hrádek s přilehlým panstvím s Hynčíkem Pluhem z Rabštejna za Orlík. V roce 1398 snadno dosáhl rytíř Hynčík Pluh, oblíbenec krále Václava IV. povolení k znovuoobnovení hradu.¹² Po Hynčíkově smrti v roce 1401 byl hrad dán v léno Jindřichu I. z Plavna, který se v roce 1408 stal patronem místního kostela. V roce 1435 dal Jindřich I. hrad svatebním věnem své dceři Margaretě a svému zeti Hynku Krušinovi ze Švamberka, hejtmanovi Chebského kraje. Po smrti Hynka Krušiny v roce 1453 se kynžvartské panství dostalo zpět Plavenským. Ti jej pronajali na deset let i s rudnými doly jakémusi Jörgu Gansmannovi a Hansi Rudelovi. Ještě za svého života Jindřich II. z Plavna odkazuje hrad svému synovi Jindřichu III. z Plavna. Od něj získali panství na konci 15. století Kašpar a Jeroným Šlikové. *„Za neznámých okolností získali Kynžvart začátkem 16. století Gutštejnové [...]. Když mezi nimi došlo k rozbrojům, zmocnil se r. 1509 hradu násilím Jindřich z Gutštejna a zajal zde svého nejmladšího bratra Volfa. Rodinného sporu využil král Vladislav II. Jagelonský ve prospěch koruny; bratři Gutštejnové byli v Praze pro domácí válku uvězněni a nuceni postoupit kynžvartský a také tachovský hrad panovníkovi. Tak se stal [...]*

⁵ FUKS, Ladislav. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*. 1. vyd. Karlovy Vary: Krajské nakladatelství, 1958, s. 17.

⁶ Tamtéž, s. 17.

⁷ FIALA, Zdeněk, ed. a BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [Díl] 4, Západní Čechy*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1985. s. 177.

⁸ BUCHTELE, Z. *Hrady Kynžvart a Boršengrýn: nezůstal kámen na kameni*, s. 1.

⁹ Tamtéž, s. 2.

¹⁰ FIALA, Zdeněk, ed. a BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [Díl] 4, Západní Čechy*, s. 177.

¹¹ BUCHTELE, Z. *Hrady Kynžvart a Boršengrýn: nezůstal kámen na kameni*, s. 2-3.

¹² FIALA, Zdeněk, ed. a BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [Díl] 4, Západní Čechy*, s. 177.

*Kynžvart opět královským hradem pod správou Ladislava ze Šternberka.*¹³ Těmito událostmi byl hrad v roce 1506 opět zpuštěn, aby záhy mohl být opět zbudován. Hrad tak pozbyl svého významu, byl propuštěn z královských služeb a prodán soukromému majiteli. Novým majitelem hradu a přilehlého území kynžvartského byl český rod svobodných pánů Pluhů z Rabštejna. V roce 1547 se statečností a neústupností obdařený Krištof Pluh z Rabštejna (v některých zdrojích uváděný jako Kašpar Pluh, pro potřeby mé bakalářské práce však budu používat verzi Ladislava Fukse, tedy Krištof Pluh) zúčastnil českého stavovského povstání, které však bylo Habsburky krutě potlačeno.¹⁴ Krištof Pluh byl jako jeden z hlavních účastníků zbaven veškerého majetku a vyhnán z českého království. Padesát kyrysarů tehdy obsadilo městečko, protože jeho občané se svého pána Krištofa Pluha zastali.¹⁵

V roce 1558 král Ferdinand I. Habsburský prodal kynžvartské panství pánům ze Švamberku. O osm let později Jindřich ze Švamberka u císaře Maxmiliána II. pro městečko vyprosil tržní privilegia, což znamenalo, že každý čtvrtek může městečko pořádat trh a dvakrát do roka koňský trh.¹⁶ Rod Švamberků držel kynžvartské panství po dobu čtyřiceti pěti let. Po nich jej kupují Zedwitzové, v některých zdrojích uváděni jako Cedvicové. Ti se na panství snažili aktivně a výnosně hospodařit. Jak napsal Ladislav Fuks, „rozšiřují osevní plochy pod stráněmi Císařského lesa a kalkulují, co jim vynese tráva a kolik užitku dají kapři z rybníků.“¹⁷ Toto hospodaření jim však vydrželo pouze 17 let a můžeme se jen domnívat, proč tomu tak bylo. Nicméně po sedmnácti letech hrad i s přilehlým panstvím prodali příslušníkům rodu Schirdingerů. Tento rod však stihl stejný osud, jako rod Pluhů z Rabštejna. Bartoloměj ze Schirdingerů se zúčastnil vzpoury proti Habsburkům a jako trest mu po Bílé Hoře v roce 1620 byl zabaven majetek.¹⁸ Hrad byl v této době ještě obyvatelný, ale již značně sešlý.¹⁹ Navíc 17. století bylo dobou vyžadující pohodlnější a přepychovější bydlení, než které poskytovaly středověké hrady.²⁰ Proto jej již Cedvicové ani Schirdingerové k bydlení nevyužívali. K těmto účelům jim sloužila tvrz,

¹³ FIALA, Zdeněk, ed. a BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [Díl] 4, Západní Čechy*, s. 178.

¹⁴ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 18.

¹⁵ BUCHTELE, Z. *Hrady Kynžvart a Boršengrýn: nezůstal kámen na kameni*, s. 4.

¹⁶ Tamtéž, s. 4.

¹⁷ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 18.

¹⁸ Tamtéž, s. 18.

¹⁹ FIALA, Zdeněk, ed. a BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [Díl] 4, Západní Čechy*, s. 178.

²⁰ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 21.

kteřá byla situována jihozápadně od hradu²¹ a kteřá s největší pravděpodobností stála na stejném místě, jako dnešní zámek.²²

Následuje rok 1630, kteřý byl, jak můžeme s jistotou říci, pro kynžvartský hrad a přilehlé panství osudový. Dne 10. dubna 1630 je kynžvartské panství, spolu se zříceninou hradu z vděčnosti za vykonané služby císařem prodáno. A novými majiteli nebyl nikdo jiný, než pánové z rodu Metternich – Winneburg – Beilstein. Konkrétně se jednalo o pět bratrů – Johann Reinhard, Karel, Emerich, Wilhelm a Lothar. Ale ani Metternichové o hrad nejevili zájem, protože šlechta této doby stavěla zámky u měst a vesnic, na snadno přístupných místech, aby se do nich dalo důstojně vejít alejí, nebo parkem. Zdobili je současnými uměleckými díly a zařízeními, kteřá taktéž odpovídala požadavkům pohodlí. Hrad tedy jako panské sídlo přestal vyhovovat.²³ Jeho zbytky pak v 80. letech 17. století poskytovaly stavební materiál pro stavbu zámku v podhradí.²⁴

Noví majitelé se na kynžvartském panství příliš nezdržovali. Větší část roku pobývali v Porýní a rodném Koblenci. Při občasných návštěvách využívali malou renesanční tvrz, kteřá stála nedaleko Kynžvartu a kteřá byla ještě po předchozím rodu Schiringerů natolik zachovalá, že se v ní dalo důstojně bydlet. S postupem času zchátrala i tato malá tvrz, tudíž již na kynžvartském panství nebylo sídla, které by tehdejší barokní šlechtě mohlo vyhovovat. Úkolu vystavět v Kynžvartě nový barokní zámek, na místě staré zchátralé tvrze, se zhostil až Wilhelmův syn Filip Emerich. Stavba zámku započala roku 1681, dva roky poté, co byl jeho rod v říši povýšen do hraběcího stavu a dokončena byla přesně deset let poté, co byly zbourány zbytky původní tvrze. Tímto datem tedy začínají dějiny dnešního zámku Kynžvart.²⁵

Nový barokní zámek byl vybudován dnes již neznámým architektem. Měl jedno patro a trojkřídlý půdorys, přičemž křídla na bočních stranách nedosahovala stejné délky. V severním bočním křídle byla umístěna kaple, kteřá měla vížku se střechou cibulovitého

---

²¹ BUCHTELE, Z. *Hrady Kynžvart a Boršengrýn: nezůstal kámen na kameni*, s. 6.

²² FIALA, Zdeněk, ed. a BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [Díl] 4, Západní Čechy*, s. 178.

²³ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 18-21.

²⁴ FIALA, Zdeněk, ed. a BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [Díl] 4, Západní Čechy*, s. 178.

²⁵ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 19.

tvary.²⁶ Filip Emerich byl mimo jiné i zakladatelem kynžvartského fideikomisu, takže po jeho smrti zámek zdědil jeho nejstarší syn mohučský komoří František Ferdinand. Jakožto držitelé kynžvartského panství, v metternichovské rodové linii následovali Filip Adolf, Johann Hugo František a konečně František Jiří Karel, u kterého již „[...] začíná ona historie zámku, která se už bezprostředně váže k přítomnosti.“²⁷ František Jiří Karel byl komořím a trevírským tajným radou, dále pak také vyslancem ve Vídni a při jednání v Lutichu roku 1791 a Roztokách roku 1798, i vládním komisařem a zplnomocněným ministrem. 30. ledna 1803 mu byl císařem udělen knížecí titul. Po sedmapadesátiletém držení kynžvartského panství jej jako vánoční dárek předal svému synu Klemensi Metternichovi. Stalo se tak 23. prosince 1808. V roce 1813 byl metternichovskému rodu udělen dědičný knížecí titul a otcův titul z roku 1803 se tak vztáhl i na jeho děti, včetně Klemense Metternicha. Až do této doby zůstal kynžvartský zámek bez zásadních úprav. Kancléři Klemensi Metternichu přestal původní barokní zámek brzy stačit, a proto jej nechal přestavět.²⁸ Datace přestavby není zcela jasná, jelikož v knize *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, sv. 4* se její datace uvádí v rozmezí let 1833 – 1839,²⁹ zatímco Fuks tomuto všeobecnému názoru oponuje tím, že přestavba započala v letech 1820 – 1821 a byla dokončena na začátku roku 1833. Jako důkaz udává fakt, že v červnu roku 1833 Klemens Metternich uváděl svoji třetí manželku do již opraveného zámku. Datum 1839 uvedený na průčelí zámku je tedy spíše symbolem roku, kdy byly definitivně ukončeny všechny práce na kynžvartském panství, včetně úprav nového zámeckého parku, nikoliv však symbolem ukončení zámecké přestavby.³⁰

Autorem přestavby je Petr Nobile, jeden z předních rakouských architektů. Jím řízená obnova zámku se týkala hlavně venkovních úprav a interiérového zařízení, vnitřní uspořádání sídla zůstalo víceméně zachováno. Současně s empírovou přestavbou zámku probíhala i úprava jeho bezprostředního okolí. „*Nově zřízený rozsáhlý anglický park [...] se smíšeným porostem byl doplněn drobnými architekturami a plastikou – pískovcovým*

²⁶ FIALA, Zdeněk, ed. a BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [Díl] 4, Západní Čechy*, s. 178.

²⁷ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 22-25.

²⁸ Tamtéž, s. 25-26.

²⁹ FIALA, Zdeněk, ed. a BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [Díl] 4, Západní Čechy*, s. 178.

³⁰ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 27-28.

*obeliskem, sochou Diany, dřevěnou verandovou kaplí, čajovnou a železným šestibokým altánem.*³¹

Během svého politického působení Klemens Metternich na svém západočeském panství přijal mnoho významných osobností, k nimž patřili Johann Wolfgang Goethe, básník Adalbert Stifter, či samotný císař Ferdinand V. se svojí manželkou. Po kancléřově smrti se sedmým dědičným držitelem kynžvartského panství stal jeho syn Richard, který byl po vzoru svého otce rakouským vyslancem ve Francii.³² Richard neměl žádného potomka mužského pohlaví, takže dalším dědicem byl jeho bratr Pavel Kliment Lothar. Po jeho smrti v roce 1905 zdědil kynžvartský zámek syn Kliment. Posledním majitelem z rodu Metternich – Winneburg byl Pavel Alfons, který Kynžvart zdědil v roce 1931, avšak pouze nakrátko. Po druhé světové válce byl zámek obsazen velitelstvím americké armády, a posléze propůjčen americkému velvyslanci v Praze. „V roce 1947 přešel do správy Národní kulturní komise a v roce 1952 do operativní správy ministerstva kultury – Státní památkové správy v Praze, [...]“³³ Tím tedy končí období zámku Kynžvart, jakožto fideikomisního dědičného majetku rodu Metternichů, které trvala dlouhých 315 let.³⁴

---

³¹ FIALA, Zdeněk, ed. a BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [Díl] 4, Západní Čechy*, s. 179.

³² Tamtéž, s. 180.

³³ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 29.

³⁴ Tamtéž, s. 19.

3 GENEALOGIE RODU METTERNICHŮ

Metternichové pocházejí z rodu Alsterů a Bornheimů, o němž se však téměř nikde nedozvíme něco bližšího.³⁵ Jejich jméno pochází z názvu vesnice Metternich poblíž města Koblenz. Původní rodový erb měl na svém stříbrném štítě tři černé škeble, avšak po získání hraběcího titulu došlo k částečným vylepšením.³⁶ První písemná zmínka o rodu je datována k roku 1297. „*Spolehlivý rodokmen [...]*“³⁷ však začíná až roku 1350 a to Karlem Metternichem. Rod se následně rozdělil na dvanáct větví, avšak pouze jedna jediná z nich přežila.³⁸ „*Původně se psávali „Metternicht“ podle jména jedné vsi poblíž Koblenz, kde stávala jejich tvrz. Pocházeli tedy z romantického Porýní, [...]*“³⁹ které bylo jádrem svaté říše římské. Podle historických záznamů z roku 1664, na jejichž základě se císař rozhodoval, zda Metternichy povýší „*[...] do stavu svobodných pánů, [...]*“⁴⁰ zjišťujeme, že za zakladatele rodu byl považován Edmund Metternich, který žil kolem roku 1519. „*Široký základ příštím generacím rodu položil Edmundův syn Hans, narozený v Koblenzi kolem roku 1519 a zesnulý pravděpodobně v Trevíru v roce 1588.*“⁴¹ Hans byl za svůj život třikrát ženat. Z prvního manželství nevzešel žádný potomek, z druhého získal syna Bernharda a z třetího se v roce 1551 Edmundovi a jeho choť Kateřině Leyenové narodil syn Lothar.⁴² Právě díky němu získal rod na významu. Mimo to ještě podle Maška „*došlo k rozšíření rodových držav a jména na Metternich – Winneburg – Beilstein v roce 1616.*“⁴³ Lothar se v roce 1599 stal trevírským arcibiskupem a kurfiřtem. Jeho významnost, co se týče kynžvartského zámku podle Fukse „*[...] spočívá v tom, že se stal svými sbírkami knih zakladatelem historické kancléřovy knihovny [...].*“⁴⁴ Lothar měl ještě dva bratry, Johanna Dietricha a Georga. Johann Dietrich nešťastně zahynul v bitvě na Bílé hoře, ale měl pět synů: Johanna, Emericha, Lothara, Karla a Viléma. Tato pětice bratrů tak získala hmotné statky po otci a o dva roky později i po svém strýci Lotharu Trevírském,

³⁵ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 19.

³⁶ HALADA, Jan. *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti. [Díl] 1. 2., dopl. vyd.* Praha: Akropolis, 1994. ISBN 80-85770-11-3. s. 99.

³⁷ MAŠEK, P. *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, s. 206.

³⁸ Tamtéž, s. 206.

³⁹ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 19.

⁴⁰ Tamtéž, s. 19.

⁴¹ Tamtéž, s. 19.

⁴² Tamtéž, s. 19.

⁴³ MAŠEK, Petr. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské muzeum, 1994. 112 s. ISBN 80-85125-67-6

⁴⁴ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 19.

kteřý zemřel 28. srpna 1623 ve věku dvaasedmdesáti let. Svým synovcům odkázal všechn svůj majetek, který nezahrnoval jen panství Beilstein a Winneburg, ale především také vzácnou sbírku knih, která obsahovala řadu cenných rukopisů a neméně vzácných knih. Dva z bratří, Lothar a Vilém získali jakožto první členové metternichovského rodu povýšení do stavu svobodných pánů. Avšak oba bratři zemřeli ještě před rokem 1664, který je v genealogii Johanna von Graba, ze které Fuks čerpal informace, uváděn jako rok udělení tohoto stavu. Z toho vyplývá, že jim stav svobodných pánů musel být udělen posmrtně.⁴⁵

Rodokmen dále pokračuje třemi Vilémovými potomky,⁴⁶ Karlem Jindřichem, Kazimírem a Filipem Emerichem.⁴⁷ „*Za stále prokazovanou věrnost císařskému domu [...]*“⁴⁸ obdržel Filip Emerich hraběcí titul.⁴⁹ Filip Emerich nebyl jediným nositelem hraběcího titulu v rámci metternichovského rodu. Kromě něj jej nosil také jeho bratranec Dietrich Adolf, který byl synem Lothara, jednoho z pětice bratří. „*Filip Emerich byl dědičným komořím mohučským, hrabětem chebským, tajným radou dvora trevírského a generálem – polním zbrojmistrem. Byl ženat s Annou Terezií von Tamfeld, podle „mínění jiných“ [...] s Marií z Bossenheimu. Měl šest dětí, z nichž dvě brzy zemřely.*“⁵⁰ Z chlapců přežil pouze František Ferdinand, který se narodil roku 1653 a o pět let mladší Johann Filip. Fideikomisní panství Kynžvart z těchto dvou bratrů zdědil starší František Ferdinand, který byl dědičným mohučským komořím. S hraběnkou Julianou Eleonorou Westerburgovou měl dva syny, a to Filipa Adolfa a Emericha Karla. Kynžvartské panství připadlo prvorozenému Filipu Adolfovi. Ten se oženil se svobodnou paní ze Schmidburku a měli spolu pouze jediného syna Johanna Huga Františka. Jediný dědic otcova majetku byl za svůj život dvakrát ženat. Z prvního manželství s Klárou Luisou z Kesselstadtu měl jediného syna a tím pádem i jediného dědice. Byl jím František Jiří Karel, který se narodil 9. března 1746. Když byl František Jiří Karel ve věku čtyř let, jeho otec zemřel a malý dědic proto musel být v otázkách svého dědictví zastupován svým prastrýcem Emerichem Karlem. „*U Františka Jiřího Karla hraběte Metternicha začíná ona historie zámku, která*

⁴⁵ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 19.

⁴⁶ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 4.

⁴⁷ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 21.

⁴⁸ MAŠEK, P. *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, s. 206.

⁴⁹ Tamtéž, s. 206.

⁵⁰ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 20-24.

se už bezprostředně váže k přítomnosti.⁵¹ František Jiří Karel měl za ženu Marii Beatrici Antonii, rozenou hraběnkou von Kageneck (též psanou Kagenegg, či Kageneg). 15. května roku 1773 se jim v Koblenci „[...]narodil syn Kliment Václav Lothar, který se později stal nejen šestým držitelem dědičného panství kynžvartského, ale i rakouským ministrem zahraničí a státním kancléřem.“⁵² V roce 1803 byl František Jiří Karel císařem povýšen do knížecího stavu. Zemřel 11. srpna 1818 a prvním místem jeho odpočinku byla kaple kynžvartského zámku, odkud byly ostatky o deset let později převezeny do rodinné hrobky v Plasích. František Jiří Karel měl se svojí chotí ještě další dvě děti, syna Josefa a dceru Pavlínu Kunigunde Walburgu.

Dne 20. října 1813 byl metternichovskému rodu udělen knížecí titul dědičně a platil pro celou přímou rodovou linii. Kliment Václav Lothar Metternich se brzy stal velmi známým. Jeho role ve vysoké politice ho během revoluce v roce 1848 donutila k útěku do zahraničí. Po třech letech se v roce 1851 vrátil zpět do Rakouska,⁵³ aby „[...]obklopen svými bohatými sbírkami“⁵⁴ v Kynžvartě dožil poslední roky svého života. Kancléř Metternich byl za svůj život třikrát ženat a z těchto tří svazků vzešlo celkem třináct dětí. Po kancléřově smrti se majitelem veškerých kancléřových statků stal jeho syn z druhého manželství Richard Metternich, „[...] který se stejně jako jeho otec věnoval politické a diplomatické dráze.“⁵⁵ V letech 1859 – 1870 působil jako velvyslanec v Paříži. Richard byl ženat s hraběnkou Paulinou Sándor von Slawnicza, která byla velmi známá v uměleckém a zejména pak v hudebním světě, jako významná propagátorka hudby Bedřicha Smetany,⁵⁶ či Českého kvarteta. Richard s Paulinou měli tři dcery, Sofii, Antonii Pascalínu a Klementínu. A protože Richard neměl žádného syna, zdědil po jeho smrti všechny rodové statky jeho bratr Pavel Kliment Lothar.⁵⁷ Pavel měl za manželku Melánii hraběnkou Zichy – Ferraris, se kterou měl syna Klementa Václava, který si za ženu vzal sestřenicí španělského krále Isabelu de Silva y Carvajal markýzu de Santa Cruz. Tento pár roku 1917 přivedl na svět posledního metternichovského majitele zámku a zároveň posledního člena metternichovského rodu. Byl jím kníže Pavel Alfons,⁵⁸ který v roce 1942

⁵¹ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 24-25.

⁵² Tamtéž, s. 25.

⁵³ Tamtéž, s. 25-26.

⁵⁴ MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 5-6.

⁵⁵ Tamtéž, s. 6.

⁵⁶ Tamtéž, s. 6.

⁵⁷ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 29.

⁵⁸ MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 6.

pojal za ženu Taťánu Vasilčikovou,⁵⁹ dceru Ilariona Sergejeviče knížete Vasilčikova.⁶⁰ Manželství posledních majitelů kynžvartského panství bylo bezdětné, takže Pavlovou smrtí v roce 1992 rod Metternichů vymřel po meči.⁶¹

3.1 KDO TO BYL "KNÍŽE METTERNICH"?

Pro pochopení obsahové charakteristiky knihovny je nezbytné představit osobu člověka, který se o vznik této knihovny nejvíce zasloužil.

Existuje mnoho tvarů kancléřova jména. Já jsem si však vybrala jeden a nadále budu používat výhradně jej.⁶²

Klemens Václav Lothar Metternich, „[...] *představitel sedmé generace majitelů kynžvartského panství, [...]“⁶³ se narodil dne 15. května 1773, v době, kdy se život orientovaný na hospodářství nezadržitelně měnil v něco, co o pár desítek let později zlikvidovalo habsburskou monarchii.⁶⁴ Malý Klemens měl očividně bezstarostné dětství. Matka ho rozmazlovala a otec jej neustále nadměrně chválil, a když provedl nějakou klukovinu, vše bylo řešeno s přílišnou mírností. „*Sourozenci se mu podřídili, protože uznali jeho převahu a bylo jim jasné, že mu všichni dají vždy za pravdu. [...] Byl nadmíru sebevědomý, sebejistý, a samolibý, nikdy o sobě nepochyboval, nezkoumal své činy a neznal sebekritiku – choval se tedy jako egocentrik, pro něhož je obraz, který si o sobě sám vytvořil, nedotknutelný. [...] Často mu dávali zapravdu, domníval se proto, že ji má vždy. [...] Byl narcisisticky zamilován sám do sebe, obdivoval se v zrcadle a toužil po tom, aby ho i ostatní stále obdivovali.*“⁶⁵*

⁵⁹ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 29.

⁶⁰ MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 6.

⁶¹ MAŠEK, P. *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, s. 208.

⁶² Pro potřeby této bakalářské práce jsem si vybrala tvar „Klemens Metternich“. Jméno se v tomto tvaru v primárních zdrojích objevuje nejčastěji.

⁶³ KUMPERA, Jan. Metternichové a západní Čechy. In *Metternich & jeho doba: sborník příspěvků z konference uskutečněné v Plzni ve dnech 23. a 24. dubna 2009*. BUDIL, Ivo, ed. a ŠEDIVÝ, Miroslav, ed. Vyd. 1. Plzeň: Fakulta filozofická Západočeské univerzity, 2009. ISBN 978-80-7043-860-2. s. 81.

⁶⁴ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 31.

⁶⁵ HERRE, Franz. *Metternich*. Vyd. 1. Praha: Themis, 1996. Historie; sv. 3. ISBN 80-85821-36-2. s. 8-9.

Projevy a smýšlení mladého hraběte nabyly směru zajisté díky době, rodičům a především díky výchově.⁶⁶ Klemens Metternich pocházel z bohaté rodiny a tak se mu dostalo rovnou dvou vychovatelů. Jedním byl piarista Abbé Bertrand, který Klemense upoutal lidsky zdůvodněnou, k humanismu směřující vírou. Druhým byl osvícenec tělem i duší protestant Johann Friedrich Simon,⁶⁷ který svého svěřence zásoboval díly francouzských encyklopedistů.⁶⁸ Simon ve své výchově praktikoval Rousseauovu pedagogiku, která spočívala v „návratu k přírodě“, což představovalo plavání, gymnastika, turistika, či táboření pod širým nebem. Mladému Metternichovi tyto aktivity pochopitelně nevyhovovaly, nerad se totiž „[...] vzdával pudru, pomády a paruk.“⁶⁹ Tímto výběrem dvou učitelů různého náboženského vyznání byla Klemensovi poskytnuta možnost výběru a hodnocení. Rodiče tak zabránili jeho omezení jediným náboženským směrem a dali mu možnost samostatného rozhodování.⁷⁰

Mladý hrabě byl v patnácti letech předčasně vyzrálý, již téměř dospělý muž. 12. listopadu roku 1788 byl na štrasburské univerzitě – vysokém učení pro diplomaty imatrikulován jako „*Clement Comte de Metternich – Winnebourg*.[...] *Zlaté časy ve Štrasburku* [...]“⁷¹ mladému Klemensi „[...] připadaly jako poslední dny starého světa.“⁷² V té době totiž vypukla Francouzská revoluce, která „[...]rozbila iluzi zdravého světa [...]“.⁷³ Mimo dobytí štrasburské „bastily“, kterému byl svědkem, jej nejvíce šokovala transformace jeho vychovatele Johanna Friedricha Simona, který se z humanisty stal osobou pohrdající ostatními lidmi a nakonec i jejich likvidátorem. „*To byl Metternichův klíčový politický zážitek. Od této chvíle nedůvěřoval lidem, [...]*“⁷⁴ kteří byli ideology, utopisty a vylepšovatelé světa. Nevěřil nikomu, kdo zpochybňoval stávající společenské poměry, ať už k tomu měl jakékoliv důvody. Během těchto revolučních bouří vyměnil štrasburskou univerzitu za mohučskou, kde pokračoval ve svých diplomatických studiích.⁷⁵

⁶⁶ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 35.

⁶⁷ HERRE, F. *Metternich*. s. 10-11.

⁶⁸ MAŠEK, P. *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, s. 207.

⁶⁹ HERRE, F. *Metternich*. s. 10-11.

⁷⁰ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 35.

⁷¹ HERRE, F. *Metternich*. s. 12.

⁷² Tamtéž, s. 12-19.

⁷³ Tamtéž, s. 12-19.

⁷⁴ Tamtéž, s. 12-19.

⁷⁵ Tamtéž, s. 12-19.

Kníže Metternich tedy své mládí strávil studiem a cestováním a velmi „[...] záhy vstoupil do císařských diplomatických služeb [...]“. ⁷⁶ Jeho diplomatická kariéra pod křídly habsburské monarchie „[...] jej dovedla od vyslaneckých postů v Drážďanech, Berlíně a [...] Paříži až k [...] funkci rakouského ministra zahraničí, [...]“ ⁷⁷ jímž se stal v roce 1809. ⁷⁸ V roce 1794 přišel rod Metternichů o majetek v Porýní a s ním i o dosavadní postavení ve společnosti. Následoval odchod do Vídně, k jehož příčinám lze přičíst i jejich nemilost svobodného pána Thuguta, který ve svém úřadu vystřídal zemřelého knížete Václava Kaunice, jenž doposud nad Metternichy držel ochrannou ruku. Do hry vstoupila Klemensova matka, která si snad díky své osobní zkušenosti uvědomila, že synova „ženitba je tou pravou cestou z nouze [...]“ ⁷⁹ a sama se jala pro něj hledat nevěstu. Jen pár dní po příchodu do Vídně, vybrala vnučku jejich bývalého rodinného ochránce, rakouského státního kancléře a důvěrníka samotné Marie Terezie, Eleonoru Kaunicovou (psanou též Kaunitz, či Kounic). Dne 27. září roku 1795 se konala svatba, stvrzující manželský svazek, který byl výsledkem spíše rozumu, než lásky. Přesto však toto manželství vydrželo třicet let a bylo ukončeno Eleonořinou smrtí. ⁸⁰ Eleonora svému muži porodila celkem sedm dětí, z nichž čtyři byly dcery a tři chlapci. Dva prvorození synové, František Karel a Klement Eduard zemřeli nedlouho po narození. Dospělosti se tak dožil pouze syn Viktor, který však zemřel pouhé čtyři roky po své matce. Ze čtyř dcer svou matku přežily jen dvě nejmladší, Leontina a Hermína, neboť dcery Marie a Clementina zemřely také poměrně brzy. ⁸¹

V následujících letech byl Napoleonovým protihráčem a zapříčinil mnoho „[...] politických změn na mapě tehdejší Evropy a ovlivnil její vývoj na dlouhou dobu dopředu.“ ⁸² Vídeň se v roce 1814 stala hostitelkou kongresu, jemuž Klemens Metternich předsedal. Výsledkem tohoto setkání představitelů evropských mocností bylo rozdělení Evropy, likvidace všech Napoleonových změn, a především vytvoření takzvané Svaté aliance, spolku evropských velmocí, jehož úkolem byla obrana politických poměrů proti

⁷⁶ KUMPERA, J. Metternichové a západní Čechy. In *Metternich & jeho doba: sborník příspěvků z konference uskutečněné v Plzni ve dnech 23. a 24. dubna 2009*. s. 81.

⁷⁷ Tamtéž, s. 81.

⁷⁸ KUMPERA, J. Metternichové a západní Čechy. In *Metternich & jeho doba: sborník příspěvků z konference uskutečněné v Plzni ve dnech 23. a 24. dubna 2009*. s. 81.

⁷⁹ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 38-39.

⁸⁰ Tamtéž, s. 38-39.

⁸¹ HLAVÁČKA, Milan. O rodinném štěstí velkého kancléře. In *Tajemství slavných: podivuhodné příběhy světových dějin*. DRŠKA, Václav. 2. vyd. Praha: Akropolis, 2009. Kapitola 9, s. 119.

⁸² MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 4.

všem změnám. Klemens Metternich se v této době ocitl na vrcholu slávy. Získal dědičný knížecí titul, stal se členem četných evropských Akademií věd a umění a v roce 1818 získal titul vévody z Portelly. V roce 1821 dosáhl dalšího vrcholu své politické kariéry. Byl jmenován do funkce rakouského státního kancléře, což z něj učinilo po císaři nejvyššího výkonného muže v celé monarchii. Po smrti své první ženy se Klemens Metternich oženil ještě dvakrát.⁸³ V roce 1827 si vzal baronku Antoinette Leykamovou, která mu v roce 1829 porodila syna Richarda a deset dní na to zemřela. A tak koncem roku 1830 do třetice o ruku požádal šestadvacetiletou hraběnku Melánii Zichy – Ferrarisovou a o dva měsíce později se konala svatba. Z tohoto manželství kníže získal hned tři potomky, dceru Melánii a syny Pavla a Lothara. „*Součástí nové rodiny se stal samozřejmě také malý Richard, jediné dítě z druhého manželství.*“⁸⁴

„*V letech 1830 – 1848 na něho nepřestaly doléhat vnější události, ohrožující ve vlastní zemi trvání feudálního společenského řádu, demonstrace, bouře, revolty národů podmaněných rakouskou monarchií [...].*“⁸⁵ Kritického stavu monarchie dosáhla v zimě z přelomu let 1847 – 1848 a kancléř Metternich byl po padesáti letech ze své služby rakouské monarchii propuštěn. Kvůli rozlícenosti vídeňského lidu, který obstoupil kancléřovu vilu na Rennwegu a který byl schopen čehokoliv, museli manželé Metternichovi v přestrojení utéci do zahraničí. Projeli velkou část Evropy, až se nakonec usídlili v Porýní na svém zámku Johannisberku, který Metternich kdysi dostal od císaře Františka I.⁸⁶ Teprve po třech a půl letech v exilu se v roce 1851 mohl vrátit do Rakouska. Nedlouho poté skončilo i jeho třetí manželství s kněžnou Melánií. Ta zemřela v roce 1854, pravděpodobně na rakovinu podbřišku.⁸⁷ V době jeho návratu z exilu bylo kancléři již sedmdesát osm let. Proto poslední dny svého života prožil v ústraní, také na kynžvartském zámku, obklopen svými dary nashromážděnými z let aktivní politické kariéry.⁸⁸ Na sklonku života se sám označil za „*[...]starého lékaře ve světovém špitále, který už*

⁸³ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 44-50.

⁸⁴ HLAVÁČKA, M. O rodinném štěstí velkého kancléře. In *Tajemství slavných: podivuhodné příběhy světových dějin*. s. 119-125.

⁸⁵ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 55.

⁸⁶ Tamtéž, s. 55-57.

⁸⁷ HLAVÁČKA, M. O rodinném štěstí velkého kancléře. In *Tajemství slavných: podivuhodné příběhy světových dějin*. s. 128-129.

⁸⁸ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 57.

musel zanechat praxe.“⁸⁹ Klemens Václav Nepomuk Lothar kníže Metternich⁹⁰ zemřel 11. června roku 1859 ve Vídni ve věku osmdesáti šesti let.⁹¹

---

⁸⁹ MAŠEK, P. *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, s. 208.

⁹⁰ KUMPERA, J. Metternichové a západní Čechy. In *Metternich & jeho doba: sborník příspěvků z konference uskutečněné v Plzni ve dnech 23. a 24. dubna 2009*. s. 81.

⁹¹ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 57.

4 ZÁMECKÁ KNIHOVNA

Knihovna Národního muzea v Praze spravuje celkem 314 zámeckých fondů, které jsou dohromady tvořeny 1 600 000 svazky, uloženými na 88 zámeckých objektech České republiky.⁹² Jedním z těchto historických fondů je i zámecká knihovna státního zámku Kynžvart. Ta patří díky svému cennému, téměř všemi vědními obory zastoupenému obsahu, časovému rozsahu a celkovému počtu svazků mezi nejcennější zámecké knihovny v České republice.⁹³

4.1 HISTORIE

Vývoj zámeckých knihoven na území českých zemí začíná již ve středověkých hradech a kláštorech.⁹⁴ Habsburkové, vládnoucí rakouskému státu, se spolu s církví snažili ovládnout opět středoevropský prostor Čech a Moravy katolickou vírou, a tato snaha se projevila velmi výraznou podporou řeholních řádů již existujících i zakládáním řeholí nových. Česká země byla všemi možnými řádovými kláštery doslova přesycena, a proto není divu, že ještě v roce 1950 u nás bylo celkem 150 klášterů, které vlastnily své knihovny. Počet svazků v těchto knihovnách byl odhadnut doktorem Františkem Horákem, tehdejším pracovníkem Národní knihovny, jež byl právě v roce 1950, v době násilného rušení fungování klášterů, pověřen odborným dozorem nad těmito klášterními knihovnami, na 1 800 000 svazků.⁹⁵

Velikost a zdobnost místnosti i knihovní skříně v této době postupně rostla v souladu s vývojem feudální kultury až do monumentality. Vlivem vyššího vzdělání laiků na poli humanistickém, stoupala v renesančních zámcích potřeba vlastnictví knihovního

---

⁹² CEJPEK, Jiří, HLAVÁČEK, Ivan a KNEIDL, Pravoslav. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-163-3. s. 122-127.

⁹³ ŠIMÁKOVÁ, Jitka. Prvotisky zámecké knihovny v Kynžvartě. In *Sborník Národního muzea v Praze. Řada C, Literární historie = Acta Musei nationalis Pragae. Series C, Historia Litterarum*. Praha: Panorama, 1986, s. 171.

⁹⁴ WIRTH, Z. *Knihovny státních hradů a zámků*. LIFKA, Bohumír. 1. vyd. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1954, s. 0.

⁹⁵ CEJPEK, J. HLAVÁČEK, I. KNEIDL, P. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*. str. 103.

fondu a tyto zvláštní knihovní skříně, či místnosti, se staly součástí zámeckých interiérů.⁹⁶ Zejména pak v osmnáctém století patřilo „[...] k dobrému tónu [...]“⁹⁷ mít na každém panském sídle knihovnu.⁹⁸

V období od roku 1621 do roku 1918 existovalo v západních Čechách více než třicet šlechtických knihoven různé obsahové hodnoty. Šlechtické knihovny prožívaly svou slávu i pád spolu se svými majiteli a mnohé z nich se spolu se svým pánem přemísťovaly na jiná sídla. Tento druh knihoven byl poznamenán čistě sběratelským zájmem, v době novější to byla mnohdy zcela utilitární potřeba majitele knihovny.⁹⁹ „*Poměrně největší počet zařízených knihoven se zachoval z obnovy empiru, kdy honosná nádhera řezaných a intarsovaných skříní se vyměňuje za jednoduchou eleganci hladkých regálů a příslušného nábytku badatelských pokojů. Jsou to hlavně knihovny zařizované v pozdním měšťanském empiru [...].*“¹⁰⁰ Takováto knihovna je instalována i v prostorách zámku Kynžvart.¹⁰¹

První, kdo se snažil vznik a vývoj knihovny zaznamenat, byl samotný kancléř Metternich a učinil tak listinou, která je někdy mylně nazývána zakládající (například Fuks ve svém díle *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, strana 111), podepsanou dne 1. ledna 1845¹⁰² v souvislosti se zahájením tvorby jmenného a věcného katalogu knihovny.¹⁰³ A protože je fotokopie originálu přílohou této bakalářské práce, je záhodno uvést její text i v českém překladu, tak, jak jej můžeme nalézt jak v práci významného historika Petra Maška, tak v práci doktora Ladislava Fukse.¹⁰⁴ „*Knihovna knížete Metternicha má svůj původ v bohaté sbírce knih, zanechané kurfiřtem Lotharem z Trevíru (který vládl od roku 1600 do roku 1623) jeho synovcům a fideikomisu domu. Knihovna shromažďovaná Lotharem z Trevíru od poloviny 16. století až do konce jeho života, byla na panství v Koblenci. Ve válečném roce 1794 byla zabalena do beden a našla útočiště v pevnosti*

⁹⁶ WIRTH, Z. *Knihovny státních hradů a zámků*. LIFKA, Bohumír. 1. vyd. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1954, s. 0.

⁹⁷ HRUBÝ, Josef. *Historické knihovny západních Čech*. Plzeň: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1976. [pozn. stránky nečíslovány].

⁹⁸ Tamtéž, [pozn. stránky nečíslovány].

⁹⁹ Tamtéž, [pozn. stránky nečíslovány].

¹⁰⁰ WIRTH, Z. *Knihovny státních hradů a zámků*. LIFKA, Bohumír. 1. vyd. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1954, s. 0.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 0.

¹⁰² MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 7-8.

¹⁰³ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s. 111.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 111-112.

*Ehrenbreitstein. Když se tato pevnost vzdala a komisaři Francouzské republiky zaručili soukromé vlastnictví, prohlásili tuto přese všechno Metternichovskou knihovnu za majetek, náležející říšskému stavu a ukořistěný Francouzskou republikou. Vyjmuli z beden knihy, které se jim líbily, a zbytek předali nově zřízenému lyceu v Koblenci. Knihy byly hromadně naloženy na otevřené káry a převezeny z pevnosti Ehrenbreitstein do Koblence. Četné knihy spadly z kár na ulici. Mnozí občané Koblence mi je vrátili na důkaz zděděné příchylnosti k mé rodině, když jsem zase poprvé v roce 1818 město navštívil. Po úspěšném sjednocení Rýnské provincie s Pruskem dal král Bedřich Vilém III. vrátit to, co ještě zbylo z této knihovny, bývalým říšským stavům, kteří utrpěli příkoří na soukromém majetku za francouzské okupace. Tím se můj dům znovu stal vlastníkem části knihovny kurfiřta Lothara; jest jí hoden. Knihovna se skládá ve svém nynějším rozsahu ze zbytku kurfiřtské Lotharské knihovny, z vybraných děl, které jsem si ponechal při prodeji knížectví Ochsenhausen koruně Württemberské a ze sbírky knih, které jsem shromažďoval během více než poloviny století. Mnohá díla v kurfiřtské Lotharově knihovně pocházela z královské francouzské bibliotéky. Pravděpodobný pramen hledám v důvěrně osobním vztahu Lothara a krále Jindřicha IV. Jako zvláštní anekdotu zde uvádím tuto skutečnost: když můj otec navštívil v roce 1783 královskou bibliotéku v Paříži, ukázal mu bibliotékař vysoce ceněnou zvláštnost: druhý díl evangelické knihy svatého Ludvíka, jejíž první díl se prý ztratil a přes všechno hledání nemohl být nalezen. Otcí byla nápadná podobnost knihy se svazkem nalézajícím se v Lotharské knihovně. Když se vrátil do Koblence, potvrdilo se, že díl, o kterém se myslelo, že je ztracen, je skutečně oním prvním dílem jmenované evangelické knihy. Na prvním listě knihy jsou slova napsaná vlastní rukou krále Ludvíka IX.: *ad usum Ludovici IX. R. F.* Knihu poslal otec králi Ludvíku XVI. s prosbou, aby byl tento dar zaznamenán v katalogu královské bibliotéky. V roce 1806 jsem se přesvědčil o provedeném záznamu.¹⁰⁵ Z této listiny se tedy mimo faktickou historii knihovny mimo jiné můžeme dozvědět i to, jakým způsobem se kancléř o své knihy i organizaci celé knihovny staral.¹⁰⁶*

¹⁰⁵ MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 7-8.

¹⁰⁶ ČÁDA, František, ed. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1965. s. 11.

4.2 SOUČASNOST

Zámecká knihovna v Kynžvartě patří do skupiny muzeálních knihoven, jejichž význam a kulturní hodnota spočívá „[...] v neporušeném celku svou dobou uzavřeném a jejím rázem charakterizovaném.“¹⁰⁷ Knihovna je rozdělena na několik částí podle doby vzniku. Tyto části tvoří samostatné knižní fondy, které se od sebe liší jak historiograficky, tak obsahově.¹⁰⁸ Knihovnu lze rozdělit na několik samostatných fondů, které vznikaly v různých dobách a pod taktovkou různých osob. Nejstarším fondem je dozajista knihovna vytvářená Klemensem Metternichem po celý jeho život, označovaná jako kancléřova knihovna. Druhým a výrazně menším fondem je Richardova knihovna, vytvořená po kancléřově smrti jeho synem Richardem. Třetím fondem je nejmladší knihovna, kterou z větší části vytvořili poslední příslušníci metternichovského rodu,¹⁰⁹ Pavel Metternich a jeho žena Melánie. Výrazně do této sbírky přispěl i jejich syn Kliment s manželkou Isabelou de Silva a dále jejich syn Pavel Alfons spolu s manželkou Taťánou.¹¹⁰

V současnosti je knihovna, nacházející se v nově zrekonstruovaném zámku, součástí prohlídkové trasy. Jako všechny ostatní zámecké knihovny, spadá i tato pod odbornou péči Knihovny Národního muzea v Praze. I přesto, že je její vývoj již ukončen, stále se najdou výjimky jednorázového doplnění jejího fondu. Na konci 80. let minulého století byl v jednom pražském antikvariátu objeven tisk z 16. století, který nesl metternichovská a ochsenhausenská vlastnická označení.¹¹¹ Opakování podobných případů do budoucna samozřejmě nemůže být vyloučeno.

---

¹⁰⁷ LIFKA, Bohumír. Zámecká knihovna v Kynžvartě. In *Kynžvart: státní zámek*. WIRTH, Zdeněk.

ROKYTA, Hugo. 1. vyd. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1954. s. 15.

¹⁰⁸ NEUPAUER, E. Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. ISSN 1211-8109. s. 99.

¹⁰⁹ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*, s 81 – 83 a 107 – 114.

¹¹⁰ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 61.

¹¹¹ Tamtéž, s. 69-70.

5 ROZBOR KNIHOVNÍHO FONDU

5.1 FOND RUKOPISŮ

Rukopisy, nacházející se v kynžvartské zámecké knihovně jsou nejvyhledávanější částí fondu¹¹² a tvoří nejstarší jádro zámecké knihovny.¹¹³ Příčinou je nepochybně jejich původ. Největší množství rukopisů totiž pochází z benediktinského kláštera Ochsenhausen ve Švábsku, který vlastnil znamenitou knihovnu, která byla proslulá jak sbírkou rukopisů cizích, tak sbírkou rukopisů z klášterního skriptoria. Z celkového počtu 164¹¹⁴ jich 42 pochází z Ochsenhausenu. Kynžvartská knihovna celkem zabírá čtyři místnosti a kromě Nejmladší knihovny lze rukopisy nalézt ve všech těchto místnostech.¹¹⁵

Když se v padesátých letech minulého století „*Správa knihovny národního muzea v Praze obrátila na nově zřízenou Komisi pro soupis rukopisů při Československé Akademii věd* [...]“¹¹⁶ s požadavkem postupného zpracování rukopisů nacházejících se v zámeckých knihovnách, bylo v případě kynžvartských rukopisů jasné, že dosavadní katalogy nebudou pro sestavování soupisu spolehlivým zdrojem, a tak nebylo jiného zbylí, „[...] než soustavnými revisemi postupně zjišťovat a zcelovat rukopisný fond.“¹¹⁷ Jediný dosavadní katalog vytvořený H. Schielem sice rukopisy označoval, ale ne vždy spolehlivě. Někdy bylo označení opomenuto a někdy jím byly opatřeny i jiné části kynžvartské sbírky. Naopak velice cennou pomůckou byl soupis padesáti pěti rukopisů a dvou vzácných tisků, který dal nejspíš vyhotovit Kliment Lothar Metternich někdy okolo let 1905 – 1907, aby mohl kynžvartskou knihovnu snadněji rozprodat. U kynžvartských rukopisů lze nalézt velmi staré a vzácné signatury, které se nacházejí na rukopisech pocházejících z různých knihoven, ze kterých byla kynžvartská knihovna vytvořena. Zakládají se na třídění podle oborů.¹¹⁸ Vzhledem k tomu, že měla kynžvartská knihovna interiérovou podobu, byla

¹¹² MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 36.

¹¹³ NEUPAUER, E. Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 100.

¹¹⁴ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*, s. 173-175.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 9.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 7.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 9.

¹¹⁸ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*, s. 9-11.

valná většina rukopisů převázána do jednotné podoby. Tím většina těchto signatur zanikla, „[...] protože byly psány na přidešty, na předsádkách, které byly přelepeny nebo odstraněny, [...]“¹¹⁹ Rukopisy tak získaly jednotnou jednoduchou vazbu „[...] s pergamenovým hřbetem a s deskami potaženými žlutavým papírem.“¹²⁰ Knihy tak přišly o mnoho vzácných vnějších označení vlastnictví,¹²¹ neboli supralibros,¹²² různých nápisů, popisků a zápisků a mnohdy i o přidešty, či předsádky. Bohumír Lifka u některých ochsenhausenských tisků, nacházejících se v kynžvartské sbírce, při svém bádání objevil exlibris,¹²³ což je značení pro knižní vlastnictví uvnitř knihy¹²⁴ v podobě malých mědirytinových značek z roku 1680, které se nacházely na přideštích. Téměř všechny kynžvartské rukopisy jsou opatřeny značkou tří černých mušlí, které nalezneme v metternichovském rodovém znaku. Toto malé černé kovové razítko zřejmě pochází z doby, kdy byl kancléř Metternich „[...] nositelem řádu Zlatého rouna [...],“¹²⁵ protože motiv razítka je orámovaný řadovým řetězem. Rukopisy původem z Ochsenhausenu jsou označeny dvěma typy razítek. Menší z nich, o rozměrech 20x18 mm, má oválný tvar a je na něm vyobrazen dům, či chrám, „[...] z něhož vychází volek a je vroubeno legendou „SIG. BIBLIOTH. = OCHSENHUSAN.“ a větší razítko je štít [...]“¹²⁶ o rozměrech 31x18 mm a je na něm stejný motiv jako na menším, avšak pouze s jedním rozdílem a to, že „[...] nad štítem je velkým písmem nápis „OCHSENHAUSEN.“¹²⁷ Dle provedení obou razítek se dá usoudit, že menší razítko oválného tvaru je starší, než razítko větší velikosti. Ochsenhausenský rukopisný fond se tedy dá od fondu metternichovského celkem snadno rozlišit. Mnohem složitější však bude popsat způsob, jakým metternichovský fond rukopisů vznikl.¹²⁸

Jak vypovídá samotná kancléřova listina, základ metternichovského fondu tvoří rodová knihovna, kterou vybudoval trevírský arcibiskup a kurfiřt Lothar. Do své knihovny získával knihy darem, nebo nákupem během svých cest. Díky tomu získal například dvě

¹¹⁹ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*, s. 11.

¹²⁰ Tamtéž, s. 12.

¹²¹ LIFKA, Bohumír. *Exlibris a supralibros v českých korunních zemích v letech 1000 až 1900*. Praha: Spolek sběratelů a přátel exlibris, 1982. s. 7.

¹²² ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*, s. 12.

¹²³ Tamtéž, s. 12.

¹²⁴ LIFKA, B. *Exlibris a supralibros v českých korunních zemích v letech 1000 až 1900*. str. 7.

¹²⁵ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*, s. 12.

¹²⁶ Tamtéž, s. 12-13.

¹²⁷ Tamtéž, s. 13.

¹²⁸ Tamtéž, s. 13.

významné kroniky, trevírskou napsanou Johnem Bertelsem (20 H 19), a magdeburskou (25 C 4), která je svými zápisky cenná i pro dějiny českých zemí.¹²⁹ Mnoho rukopisů bylo v důsledku dobytí pevnosti Ehrenbreitstein a následného převozu knih do Koblence ztraceno. Některé knihy byly roku 1818 kancléři vráceny. Avšak kolik jich bylo ztraceno a kolik se jich později dostalo do Kynžvartu, podle Čády, nebude již nikdy možno přesně zjistit.¹³⁰

„Mezi rodovými rukopisy je nejstarší psalterium [...],“ (20 G 20)¹³¹ podle jehož obsahového rozboru lze jeho původ označit za francouzský, nebo maximálně dolnorýnský. Tento kodex je „[...] bohatě zdoben malovanými iniciálkami se zlatem na počátku každého žalmu, [...]“.¹³² „Největšího rozšíření se kynžvartské knihovně dostalo knihovnou ochsenhausenskou. [...] Tamní benediktini, kteří spravovali několik významných škol a ústavů (gymnasií, lyceí, hvězdárnu), vybudovali si pro své práce znamenitou knihovnu, proslulou sbírkou rukopisů cizích nebo rukopisů z klášterního skriptoria, kterou později doplňovali vzácnými tisky [...]“.¹³³ Martin Gerbert, opat svatoblažského kláštera, zaznamenal ve svém díle „Iter Alemanicum“ své návštěvy německých knihoven a archivů a zanechal tak přímé svědectví i o knihovně ochsenhausenského kláštera. Jeho zápisky se týkají hlavně rukopisů, a proto jsou důležité i pro kynžvartskou historii, protože díky nim můžeme zjišťovat, jaké rukopisy se v kynžvartské knihovně dochovaly. „Gerbert zaznamenal 10 rukopisů, z nichž jsou nyní 3 neznámé, buď se ztratily ještě před pořádáním Schielovým nebo byly přestěhovány jinam. Rukopisy citované stručnými názvy, jak je uvádí Gerbert, s číslem (v závorce) popisu v soupisu jsou tyto: „Glossae Salomonis“ (57), tzv. „Heptateuch“ (92), „Augustinus in Joan.“ (94), „Gregorius in Ezech.“ (43), „Paterius“ (34, desider.), „Petri Lombardi Glo. magistralis in psal.“ (90), „Haymonis Halberstatensis Expo. super epist. et evang.“ (39), „Bedae Homiliae (150, desider.), „Legendae“ (40, 41), „Paschasii Radberti In vitas SS. PP. et De sacramento corporis et sanguinis Christi“ (72, 50), „Caesarii Arelatensis Homiliae“ (72), „Ordo de festivitatibus monasterii Fructuariensis“ (52), „Consuetudines Hirsaugienses“ (58), „Liber poenitentialis ex scrinio Rom. eccl.“ (75), „Passiones s. Georgii et Blasii (ibid.), „Adamnanus De locis sanctis“ (69), „Petri Comestoris Sermones“ (53), „Tractatus de

¹²⁹ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*. s. 13, 100, 135.

¹³⁰ Tamtéž, s. 14.

¹³¹ Tamtéž, s. 14, 86.

¹³² Tamtéž, s. s. 87.

¹³³ Tamtéž, s. s. 14.

veneno vitiorum a fratre Malachia“ (148, *desider.*)“¹³⁴ Do Kynžvartu se dostal pouze zlomek ochsenhausenských knih, což dosvědčuje i fakt, že 18. století není v kynžvartské knihovně zastoupeno žádným rukopisem pocházejícím z Ochsenhausenu. V současnosti je v kynžvartské knihovně uchováno pouze 42 ochsenhausenských rukopisů, což znamená, že jejich zbytek musel zůstat uložen v jiných metternichovských knihovnách, které se nacházely v Plasích, či Vídni.¹³⁵

Kynžvart uchovává raritu mezi rukopisy nacházejícími se v českých zámeckých knihovnách. Jedná se o nejstarší rukopis na českém území, což je část Starého zákona, někdy nesprávně nazývaná Pentateuch, nebo Heptateuch,¹³⁶ v němž je „[...] *neúplná kniha Leviticus, dále knihy Numeri, Deuteronomium, Josue, Judicum a poslední Ruth* [...]“. ¹³⁷ Zdroje ze kterých v této kapitole vycházím, se v dataci vzniku tohoto rukopisu liší. Já se ale přikloním ke století devátému, které se vyskytlo jak v práci Neupauerově,¹³⁸ tak v práci Čádově.¹³⁹ Dalších sedmnáct svazků rukopisů pochází ze 16. století, sedm svazků ze 13. století, jedenáct svazků ze 14. století. Následující století jsou zastoupena jen minimálním množstvím rukopisů. Opětný nárůst počtu rukopisů je znatelný až ve století 19.,¹⁴⁰ kdy se o příbytek nepochybně zasloužil kancléř Metternich.¹⁴¹ Jazykově převládají rukopisy latinské, část děl je německá, dále francouzská a italská. Kynžvartská rukopisná sbírka je tematicky velice bohatá a různorodá. Nalezneme v ní knihy s náboženskou tematikou, kterou obsahují biblické komentáře, legendy o svatých, liturgické knihy, teologické traktáty a filosofické úvahy, či spisy. Další skupiny tvoří knihy historické, díla antických autorů, právníké spisy, katalogy a soupisy metternichovských sbírek, či takzvaná bohemika.¹⁴²

¹³⁴ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*. s. 14-15.

¹³⁵ Tamtéž, s. 15-16.

¹³⁶ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 36.

¹³⁷ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*. s. 16.

¹³⁸ NEUPAUER, E. *Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 101.

¹³⁹ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*. s. 16.

¹⁴⁰ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 36.

¹⁴¹ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*. s. 18.

¹⁴² MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 36-37.

Rukopisy ze 12. století „[...] pocházejí z období založení kláštera, [...]“¹⁴³ Ze stejného století pocházejí i kodexy „Ordo de festivitatibus monasterii Fructuariensis“ (20 G 6) a „Ordo quotidianus pro monasterio Fructuariensi“ (20 K 24), ve kterých se projevuje těsné spojení s Fruttuarií. „*Spojivosti s jinými benediktinskými kláštery a zvláště se švýcarským Sv. Havlem nasvědčují dva svazky legend [...], dnes sice spojené Schielem pod jednou signaturou, ale kdysi samostatné, psané různými písaři, [...]*“¹⁴⁴ (20 D 22/I; 20 D 22/II)¹⁴⁵ Z druhé poloviny 12. století pochází sbírka „Consuetudines Hirsaugienses“ (20 G 24) původem z kláštera v dnešním Hirsau, a stejně tak i několik sbírek kázání, například „Haymonis Halberstatensis Homiliae“ (20 D 21), či „Gregorii Homiliae super Ezechielem“ (20 E 10).¹⁴⁶

13. a 14. století jsou zastoupena několika pěkně iluminovanými kodexy, jako například „Sententiae“ (20 C 2) a „Glossa in psalterium“ (25 C 1), obojí od Petra Lombarda, dále „Historia scholastica“ (26 E 13) od Petra Comestora, či středověký slovník s pozoruhodným obsahem „Glossae Salomonis“ (20 G 22).¹⁴⁷ Dále zde můžeme nalézt „Legenda aurea“ (20 F 9) od Jacoba de Voragine.¹⁴⁸ Kodex se signaturou (20 H 27) vznikl spojením tří značně nesourodých celků: „Lamberti de Autissiodoro Summula et summa logicae“, který je významný pro dějiny logiky, „Guilelmide Conchis Philosophia mundi“ a „Wernheri de Schussenried Compendium Decreti“.¹⁴⁹ Také „[...] je třeba se zmínit o velkém filosofickém sborníku, který vytvořil malíř iniciálek a rubrikátor spojením asi čtyř dílů. Vedle příkladů spisů Aristotelových, doprovázených glosami Averroese i jiných autorů, [...]“¹⁵⁰ v něm můžeme najít i Boethiovu knihu „de Trinitate“. „V kodexu se dochoval také traktát „Martini Dumiensisseu Bracarensis Formula vitae honestae“, [...] V kynžvartském kodexu je nazván traktátem o čtyřech ctnostech [...] a pod tímto názvem v rukopisech bývá dílko označováno jako Senekovo, kdežto v Kynžvartě je uvedeno pod jménem Ciceronovým.“¹⁵¹ Nejhodnotnějšími ochsenhausenskými rukopisy z 15. a 16. století jsou „Manuale super regulam s. Benedicti“ (20 G 18), jehož autorem je

¹⁴³ NEUPAUER, E. Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 101.

¹⁴⁴ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*. s. 16.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 60-64.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 16, 88, 59, 70.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 16, 87, 144, 55, 135.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 17, 75.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 17, 106.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 17.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 17.

Jakub Vennd a „[...] *martyrologium k benediktinské řeholi* [...]“¹⁵² „*Necrologium Elchingense*“ (20 E 33).¹⁵³ Jsou zde i breviáře¹⁵⁴ (20 B 13; 20 B 17)¹⁵⁵, či „*Extractus ex libro Pseudo-Ortholani Super Lapidem philosophicum*“, což je kodex psaný žaltářovým písmem s nejistým autorstvím. Jedním z možných autorů je Johannes de Florentia, Neupauer se však ve své studii kloní spíše k lombardskému učenci Honoriu Philadelphovi.¹⁵⁶

Kromě výše zmíněné Magdeburské kroniky se ve skupině historických knih setkáme ještě například se dvěma bohatě ručně zdobenými svazky „*Histoire de France*“¹⁵⁷ (23 A 12/I; 23 A 12/II)¹⁵⁸, či heraldickým kodexem „*Nürnberger wappenbuch*“¹⁵⁹ (29 C 39)¹⁶⁰. Cenným pramenem pro nejstarší české dějiny je legenda o sv. Vojtěchu,¹⁶¹ jejímž autorem je Bruno z Querfurtu,¹⁶² která byla nedávno zapůjčena „[...] *na výstavu v Muzeu Burg Querfurt*.“¹⁶³ Ukázkou tohoto rukopisu můžeme nalézt na čtyřicetistraně knihy vydané ku příležitosti výstavy o samotném Brunovi z Querfurtu.¹⁶⁴ Tento „*rukopis obsahuje i doposud opomíjené martyrologium sv. Gorgonia* [...]“¹⁶⁵ Českého původu je i kodex pocházející z přelomu 15. a 16. století, který obsahuje řadu bohemikálních textů¹⁶⁶ (20 H 5).¹⁶⁷ Ke kynžvartským bohemikálním rukopisům patří i sbírka Karla Husa, o které se však budu zmiňovat později. V kynžvartské knihovně nalezneme i několik svazků, označených poznámkami vlastníků, kteří jsou od velkých fondů odlišni, například ojedinělá vlastnická poznámka patřící benediktinskému klášteři

¹⁵² ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*. s. 17, 85

¹⁵³ Tamtéž, s. 17, 74.

¹⁵⁴ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 37.

¹⁵⁵ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*. s. 54-55.

¹⁵⁶ NEUPAUER, E. *Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 101.

¹⁵⁷ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 37.

¹⁵⁸ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*. s. 131-132.

¹⁵⁹ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 37.

¹⁶⁰ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*. s. 157.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 20.

¹⁶² NEUPAUER, E. *Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 101.

¹⁶³ Tamtéž, s. 101.

¹⁶⁴ BAHN, Bernd W. *Der heilige Brun von Querfurt: eine Reise ins Mittelalter; Begleitband zur Sonderausstellung Der heilige Brun von Querfurt - Friedensstifter und Missionar in Europa, 1009 - 2009 im Museum Burg Querfurt, [19. Juni bis 20. Dezember 2009]*. Querfurt: Museum Burg Querfurt, 2009. ISBN 978-3-00-028548-6. s. 24.

¹⁶⁵ NEUPAUER, E. *Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 101.

¹⁶⁶ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 37.

¹⁶⁷ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*, s. 91.

v Elchingen nacházející se na již zmíněném nekrologiu (20 E 33).¹⁶⁸ A stejně tak jméno duchovního Jiřího Satlera v díle „*Consuetudines feudorum*“ (25 C 15).¹⁶⁹ „*Z rukopisů, které jsou genealogicky svázané prostřednictvím kláštera v Ochsenhausenu s opatstvím sv. Blažeje (St. Blasien) nacházíme ve sbírce jenom tři.*“¹⁷⁰ „*Kynžvartská rukopisná sbírka rostla ještě po postavení knihovny v přestavěném zámku a přírůstky jsou charakteristické pro způsob, jak kancléř Metternich získával nové knihy. Jen málo je nevýznamných a spíše rodinných památek jako např. sbírka výpisků Václava Kaunice z Horatiových básní [...]. Mnohem vzácnější jsou dary, kterých se dostalo kancléři z jeho styků společenských.*“¹⁷¹ K těmto vzácným darům patří například sborník bukolik (2 D 4), který je významný jak úpravou, tak obsahem. Italští vědci o něm totiž zjistili, že se jedná o kodex, pocházející z boccaciovske knihovny, který napsal básníkův vnuk. Kancléř tento kodex nejspíš dostal darem z nějaké italské knihovny. Dalším významným darem je dozajista i sešit, který Metternichovi věnoval španělský vévoda Osuna, se kterým kancléř a jeho žena Melanie udržovali přátelský vztah. Jeho obsah tvoří „[...] jediný dosud známý text hry *Lopeho de Vegy* „*Comedia famosa de la reyna Maria*“¹⁷² (30 D 17)¹⁷³. Španělský vévoda, Metternich i první badatel, hispanolog Wolf se shodovali v názoru, že se jedná o Vegův autograf, ale tento názor byl v Čádově současnosti vyvrácen literární historií. Ta však rukopisu neodepřela hodnotu a přiznala, že na titulním listu se nachází Vegův vlastnoruční podpis.¹⁷⁴

Dále v kynžvartské sbírce můžeme nalézt spisek Josefa Sebastiana Grünera, který pojednává o lidových zvycích z okolí Chebu (3 D 22), který je doplněn malbami, zobrazujícími chebské etnografické prvky. Grüner je autorem i krátké kapitoly zachycující původní osídlení Chebska, přičemž jak k napsání tohoto, tak i předchozího díla mu podnět dal Johann Wolfgang Goethe.¹⁷⁵

¹⁶⁸ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*, s. 17, 74.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 17, 18, 143.

¹⁷⁰ NEUPAUER, E. Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 101.

¹⁷¹ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*, s. 18.

¹⁷² Tamtéž, s. 18, 37.

¹⁷³ Tamtéž, s. 158.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 18.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 18, 41.

Kanceléřovy zájmy lze sledovat i u novějších rukopisů. Jedná se například o dílo politického spisovatele de Paoli – Chagny, který ve svém díle „De l’interet et du devoir des souverains et des peuples ou principes de politique et de raison pour servir d’antidote au syst`eme démagogique des modernes philosophes“ (22 F 37) pojednával o úkolu panovníků.¹⁷⁶ Nebo třeba dílo tvořené čtyřmi svazky, pojednávajícími o sesazeném Napoleonovi (8 D 6/I; 8 D 6/II; 8 D 6/III; 8 D 6/IV), které obsahují opisy dokumentů, souvisejících s Napoleonovým vyhnáním a uvězněním na ostrovech Elba a sv. Helena. K Napoleonovi se ještě váže nedokončené vypsání rakousko-francouzské války z roku 1809, které však bylo anonymní (29 C 13, 14 15).¹⁷⁷ „*Metternich si opatřoval pro objasnění politických problémů četná vyjádření.*“¹⁷⁸ Dokládá to pojednání „[...] *Karla Friedricha Storcha o státním právu Německého Bundu z r. 1836 [...]*“¹⁷⁹ (28 C 3), či návrh italské ústavy z roku 1816 od Baratelliho (29 C 23).¹⁸⁰ Metternichův zájem upoutaly také otázky hospodářské, což dokazují hospodářské zprávy z Benátek (7 D 16; 18 G 68)¹⁸¹, Dalmácie (13 A 22)¹⁸², Srbska (22 D 44)¹⁸³, Lombardie (29 C 12)¹⁸⁴ a dalších. V Kynžvartě se také nacházel obsáhlý fond rukopisných hudebnin, které však již v současnosti v zámecké knihovně nenalezneme. Jediným dokladem o jejich existenci je jejich katalog, který na rozdíl od nich v kynžvartské knihovně nalezneme pod signaturou (29 C 30).¹⁸⁵

Do kynžvartské knihovny patří i nevelká sbírka chebského sběratele Karla Husa, kterou kancléř Metternich zakoupil na Goethovo doporučení. Z této sbírky je nejhodnotnějším rukopisným dílem mnohosvazková kronika Chebu a jeho okolí (29 C 1-4; 29 C 5; 29 C 6), k níž jsou připojeny četné dokumentační materiály. Ve čtvrtém svazku této kroniky můžeme mimo jiné najít i Hussův život.¹⁸⁶ Sbírkou dále obsahuje materiály k chebským památkám (29 C 7), či sbírku heraldických znaků (29 C 45).¹⁸⁷

¹⁷⁶ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*, s. 18, 131.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 18, 44-45.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 19.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 19.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 19, 147, 152.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 19, 43, 53.

¹⁸² Tamtéž, s. 19, 48.

¹⁸³ Tamtéž, s. 19, 130.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 19, 149.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 20, 154.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 19, 162-164

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 162-164.

„Po převzetí Kynžvartu československým státem byly některé sbírky přesunuty na jiná místa.“¹⁸⁸ Jedná se hlavně o rukopisnou sbírku Alexandra Dumase staršího a jeho dcery Marie Alexandry, kterou dostal darem kancléřův syn Richard. Průzkumy zjistily, že se v ní nacházelo 62 rukopisů. Avšak dnes již fond není úplný, protože Richard si z osobního zájmu vzal některé rukopisy do Vídně, kde byly roku 1907 rozprodány v dražbě. Jedním z nich byl například rukopis Marie Alexandry, nazvaný „Prologue de ma vie.“¹⁸⁹ Dnes se rukopisná pozůstalost Alexandra Dumase nachází v Národním archivu v Praze.

Další sbírkou, která byla v minulém století uložena mimo Kynžvart, je sbírka orientálií. Ta byla v roce 1950 přesunuta do Orientálního ústavu Československé akademie věd v Praze a tam spojena s jeho ústavní knihovnou. Spolu s orientální sbírkou se do Orientálního ústavu ČSAV dostaly i dva neorientální rukopisy, které Čáda pro podání uceleného pohledu na kynžvartské rukopisy ve své knize uvedl spolu s označením místa jejich uložení.¹⁹⁰

V Kynžvartě se také nacházel obsáhlý fond rukopisných hudebnin, které se však již v současnosti v zámecké knihovně nenacházejí. Jediným dokladem o jejich existenci je jejich katalog, který na rozdíl od nich v kynžvartské knihovně nalezneme pod signaturou (29 C 30).¹⁹¹

Richardova knihovna je na počet rukopisů podstatně chudší. Zdejší fond představuje pouze 21 svazků nepříliš významných rukopisů. Svazky mají různé soudobé vazby a jsou víceméně papírové. Pocházejí z 19. století.¹⁹² Z nich je třeba zmínit alespoň „[...] malý náčrtník kněžny Pauliny s krátkou veseloherní jednoaktovkou (29 C 11, Čáda č. 164) a s áriemi podle české lidové hudby.“¹⁹³ V Richardově rukopisném fondu se nacházejí soubory kreseb z okolí Kynžvartu (XII N 54), či Vídně (VIII L 19). Najdeme zde i skupinu rukopisných hudebnin Lajose von Bakody. V této části kynžvartské

¹⁸⁸ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*, s. 20.

¹⁸⁹ MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 56.

¹⁹⁰ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*, s. 20.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 20, 154.

¹⁹² Tamtéž, s. 165.

¹⁹³ MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 55.

rukopisné sbírky se měl nacházet i velký fond vzácných rukopisných hudebnin,¹⁹⁴ o němž se zmiňuje i Čáda: „[...] v Kynžvartě byl velký fond rukopisných hudebnin, dnes však již nejsou v zámecké knihovně a jediným svědkem je kusý jejich katalog [...]. Pravděpodobně byly mezi nimi i skladby Lisztovy, věnované Paulině Metternichové, jak o nich píše ve svých pamětech, nebo osobní skladby Pauliny a Richarda Metternichových, z nichž některé korigoval Liszt nebo Richard Wagner. Ale po kynžvartských hudebninách bylo z mé strany i od ústavů s archivy a knihovnami hudebnin marně pátráno. [...] nelze však říci závěrečné slovo, dokud hudební ústavy, muzea atd. neprovedou potřebné soupisy svých sbírek.“¹⁹⁵

Nejmladší knihovna obsahuje 29 svazků rukopisů, přičemž nejstarším je „Positiones de jure Civitatis in Usum, Domini Francisci Zichy“ z roku 1795. Do fondu se tento rukopis dostal nejspíš díky Melanii hraběnce Zichy – Feraris, manželce Pavla Klementa Metternicha. Zbylé rukopisy pocházejí z 19. století. Většina jsou poznámkové sešity, nebo deníky. Obsahově se jedná o poznámky právní, lékařské a filosofické, ale také například kuchařské recepty.¹⁹⁶

V Kynžvartě je poměrně velmi málo nezjištěných dokumentů. Je dost možné, že se ještě časem naleznou, stejně tak, jako například rukopisy „Postilla Antonii Parmensis“ (20 G 5),¹⁹⁷ nebo „Liber caligraphicus fratrum Ochsenhusanorum“ (20 I 40).¹⁹⁸ Je však také dost možné, že si některé své knihy Metternichové vzali do některé jiné ze svých knihoven a vzhledem k tomu, že ta vídeňská byla roku 1907 rozprodána, je velmi pravděpodobné, že rukopisy potkal stejný osud, jako ostatní vídeňské knihy. Mezi nezjištěné rukopisy patří tři ochsenhausenské kodexy (u Čády číslo 148-150), které lze nalézt v Gerbertově soupisu, ale Heinrich Schiel je už nekatalogizoval. Znamená to, že „buď tedy na Kynžvart vůbec nepřišly, nebo se ztratily ještě před Schielovým katalogem.“¹⁹⁹

¹⁹⁴ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 55-60.

¹⁹⁵ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*, s. 20.

¹⁹⁶ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 62.

¹⁹⁷ ČÁDA, F. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*, s. 19, 78.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 19, 113.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 19-20, 160-161.

5.2 FOND PRVOTISKŮ

Fond kynžvartských prvotisků představuje celistvý, dobře zachovaný, cenný soubor knižní produkce z 15. století, který díky své obsahové orientaci na vědeckou literaturu do kynžvartské zámecké knihovny skvěle zapadá. Tento fond tvoří sbírka 227 prvotisků ve 144 svazcích, která byla vytvořena ze stejných zdrojů jako sbírka rukopisů. U 111 prvotisků je možné prokázat jejich ochsenhausenský původ. Tyto prvotisky označeny malým kulatým razítkem s vyobrazením mluvícího znamení Ochsenhausen a s legendou „Sig. Biblioth. Ochsenhusan.“ Mimo to byly do některých knih „[...] *vlepeny oválné štítky s rytinovým znakem kláštera a tištěným vrocením 1681.*“²⁰⁰ Dalším častým majetnickým označením je vpisek „Monasterij Ochsenhausani“. U dvou tisků můžeme najít vpisek „Fratrum Ochsenhausanorum“. Metternichovým rodovým znakem jsou označena skoro všechna díla včetně těch z Ochsenhausenu a u 41 svazků najdeme pouze metternichovské razítko. V tomto případě jde o knihy pocházející ze staré Lotharovy knihovny, nebo o knihy, které se do knihovny dostaly kancléřovým nákupem. Další majetnické vpisky jsou jen ojedinělé.²⁰¹

Kynžvartské prvotisky jsou obsahově velmi pestré. Nejpočetnější jsou díla filosoficko-teologická, zastoupená díly antických filosofů – Aristoteles, „Ethica“ (20 E 29), Platon, „Opera“ (20 D 12), Seneca, „De forma ac honestate vitae“ (17 E 25), a samozřejmě také díly středověkých filosofů – Augustinus Aurelius, „De doctrina christiana“ (20 E 42), Tomáš Akvinský, „Summa theologiae“ (14 C 7; 20 D 16) a „Questiones de veritate“ (20 D 18), Albert Magnus, „Compendium theologiae veritatis“ (20 E 40). Autory spisů z řad církevních otců reprezentuje například Ambrosius (20 E 30), nebo Hieronymus (22 D 8; 20 E 7; 20 G 17). Dále zde najdeme spisy Ancia Boethia, „De consolatione philosophiae“ (20 J 17), Prospera Aquitana „De vita contemplativa“ (20 J 16), Johanna Chrysostoma, „Homiliae super Matthaicum“ (20 E 42) a „Sermones de patientia in Job“ (20 E 34), Bernarda Claravallensis, „Sermones de tempore et de sanctis“ (20 E 9), Johanna Gersona „Conclusiones de diversis materiis moralibus“ (17 E 25) „Opus tripartitum de praeceptis decalogi“ (20 H 28), Bonaventury „Breviloquium“ (16 E 4), nebo

²⁰⁰ ŠIMÁKOVÁ, Jitka. Prvotisky zámecké knihovny v Kynžvartě. In *Sborník Národního musea v Praze. Řada C, Literární historie = Acta Musei nationalis Pragae. Series C, Historia Litterarum*, s. 173-178.

²⁰¹ Tamtéž, s. 174.

Johanna Nidera, „Manuale confessorum“ (30 E 31). Jsou zde díla papežů Klementa V. (14 C 10), Řehoře IX. (5 A 6), Innocence III. a VIII. (17 E 28; 20 J 30) a hlavně Pia II., „Epistolae familiares“ (19 C 25) a „Bulla retractationum. De curialium miseria“ (20 J 15). Zmínit je třeba i „[...] dvě basilejská vydání latinské bible, (Frobeniova z r. 1495, sign 19 D 37 a Amerbachova z r. 1482, sign. 20 D 20).“²⁰²

Druhou velkou skupinou jsou prvotisky z církevní a světské historie. Mezi nejznámější patří například Tacitus, „De situ, moribus et populis Germaniae“ (17 E 25), Plutarchos, „Vitae illustrium virorum“ (14 C 6), Dionysius Halicarnensis, „Antiquitates Romae“ (20 D 17), Pius II., „Historia Bohemica“ (11 B 5), Petrus Comestor, „Historia scholastica“ (24 A 6), nebo Jacobus de Voragine, „Legenda aurea sanctorum“ (20 E 37).²⁰³

Přírodní vědy zastupují encyklopedická díla antických autorů, z nichž můžeme jmenovat například Plinia a jeho dílo „Historia naturalis“ (14 C 12), nebo Gaia Julia Solanus s dílem „Polyhistor sive De mirabilibus mundi“ (19 B 12). Mezi několik děl, zastupujících astronomii patří „Cosmographia“ Claudia Ptolemaia (24 A 5), „Poeticon astronomicon“ (20 G 14) od Julia Hygina, Jacobus Angeli a jeho díla „Tractatus de cometis“ (20 J 30) a „Regiomontanus Calendarium“ (20 J 12), nebo „Sphaera mundi“ (20 G 14) od Joannese de Sacra Busta. Patří sem i populární dílo Petra de Crescentia „Ruralia commoda“ (20 E 11), které vychází z autorových vlastních zkušeností a spis s lékařskou tematikou „De memoriam“ (20 J 32) od Mattheola Perusina.²⁰⁴

Z právnické literatury zde najdeme například díla „Rationale divinorum officiorum“ (23 A 10), jehož autorem je Guillelmus Duranti, „Confesionale“ (20 J 11) od Antonia Florentia, „Quodlibet statuum humanorum“ (20 E 42), jehož autorem je Jacobus de Clusa, a díla papežů Klemense V. „Constitutiones“ (14 C 10) a Innocence VIII. „Regulae cancelariae apostolicae“ (20 J 30).²⁰⁵

Dále zde najdeme větší skupinu děl o řečnictví. Jedná se například o „De proprietatibus“ (20 H 30) od Cicerona, „Epistolae“ (20 F 12) od učitele řečnictví

²⁰² ŠIMÁKOVÁ, Jitka. Prvotisky zámecké knihovny v Kynžvartě. In *Sborník Národního musea v Praze. Řada C, Literární historie = Acta Musei nationalis Pragae. Series C, Historia Litterarum*, s. 174-175.

²⁰³ Tamtéž, s. 175.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 175.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 175.

z 15. století Gaspara Barzizia, „Rhetorica“ (20 G 3) od Chiria Fortinatiana, či Philelphovy „Orationes“ (20 H 37). K nim lze přiřadit prvotisky zabývající se gramatikou – například Joannes Crastonus „Lexicon Graeco-latinum“ (19 C 19). V 15. století byly velmi oblíbené různé traktáty, příběhy a bajky s nábožensko-moralistickou tematikou. Jmenujme alespoň některé z těch, které se nacházejí v kynžvartském fondu – například báseň „Facetus“ (20 H 11), která byla hodně rozšířená jako učebnice, latinská sbírka pořekadel ze 4. století „Disticha Catonis“ (20 J 20; 20 J 24), nebo biblické příběhy zpracované populárně od Antonia Rampigolia „Aurea biblia“ (20 E 6). „*Beletrie je v kynžvartských prvotiscích zastoupena především díly antických spisovatelů [...]*“²⁰⁶ z nichž zmíníme alespoň vzácné řecké vydání Aristophanova díla „Comoediae novem“ (18 C 28), které pochází z tiskařské dílny Alda Manutia. Beletrie ve středověku je zastoupena například dílem Sebastiana Branta „Carmina varia“ (20 J 10).²⁰⁷

Ve fondu najdeme dva bohemikální prvotisky – již zmíněné dílo papeže Pia II. „Historia Bohemia“ (11 B 5) a dílo Hilaria Litoměřického „Tractatus contra perfidiam aliquorum Bohemorum“ (20 J 6).²⁰⁸

„*Z obsahového rozboru vyplývá, že kynžvartská prvotisková sbírka obsahuje hodnotný výběr produkce 15. století, zaměřený na literaturu vědeckou [...]. Tento fakt nám dokazuje i skutečnost, že ve sbírce tak rozsáhlé nenajdeme ani jedinou inkunábuli bohatě iluminovanou, jako je tomu v jiných velkých souborech zámeckých prvotisků, [...]. Výzdobu jednotlivých tisků tvoří většinou jen červeně doplňované iniciály, málokdy zdobené (např. sign. 20 E 30, 18 E 28, 20 C 3), a tištěné dřevorezy, jen výjimečně kolorované (např. sign. 20 B 8, 25 A 9).*“²⁰⁹ Vazba kynžvartských prvotisků je stejně jako u rukopisů chudá. „Většina z nich byla totiž v minulém století převázána do klasicistních polopergamenových vazeb se zlacenými drobnými ornamenty a nápisy na hřbetech.“²¹⁰ Jazykově převládá latina, pouze dvě díla jsou v němčině (13 C 4 a 20 E 13), a po jednom díle se tu vyskytuje italština (22 D 37) a řečtina (18 C 28). Většina prvotisků kynžvartského fondu byla vtištěna v německých tiskařských oblastech. Z dílny Johanna

²⁰⁶ ŠIMÁKOVÁ, Jitka. Prvotisky zámecké knihovny v Kynžvartě. In *Sborník Národního musea v Praze. Řada C, Literární historie = Acta Musei nationalis Pragae. Series C, Historia Litterarum*, s. 176.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 176.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 176.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 176.

²¹⁰ Tamtéž, s. 177.

Mentelina ve Strasbourgu pochází tisky nejstarší (20 E 42; 20 F 42), oba vytisknuté před rokem 1466. Největší množství inkunábulí, celkem 15 tisků, pochází z dílny Johanna Zainera z Ulmu a Condrada Fynera z Esslingenu. Dále osm tisků pochází z dílny Ulricha Zella z Kolína nad Rýnem, dalších osm tisků od Günthera Zainera, po šesti tiscích od Johanna Prüssa a Johanna Grüningera, po čtyřech dílech je od Petra Dracha, Antonia Sorga z Augsburgu a Johanna Hista ze Speyeru. Nejvzácnějším tiskem z basilejských dílen je již zmíněná Frobeniova latinská bible (19 D 37). Ta ale není jediným basilejským tiskem. Vedle ní zde najdeme ještě sedm tisků od Johanna Amerbacha, šest tisků od Antonia Wensslera a čtyři tisky od Johanna Furtera. „*Vzácnou skupinu tvoří inkunábule tištěné v Itálii. Z nich nejcennější je tisk [...]*“²¹¹ z dílny Nicolase Jensonova „*Historia naturalis*“ (14 C 12) od Gaia Secunda Plinia, který byl vytištěn v roce 1476. Dalšími italskými vzácnostmi jsou tři tisky z dílny Alda Manutia: „*Hypnerotomachia Poliphili*“ od Francesca de Columna, která je natrvalo zapůjčena do Muzea knihy ve Žďáře nad Sázavou, výtisk Aristophanových Komedii (18 C 28), který je z roku 1498 a „*Cornucopiae linguae latinae*“ (20 C 24) od Nicoaluse Perotta z roku 1499. Z italských tiskařských dílen lze dále zmínit tiskárnu Dionysia Bertochuse z Modeny, Laurentia de Alopu z Florencie, či Christoha Valdorfera. Vedle prvotisků německých a italských tiskařů jsou zde ještě tři díla tiskařů z Paříže, Petra Leveta, Joanna Higmana a Ulricha Geringa. „*Nejstaršími prvotisky jsou inkunábule tištěné před rokem 1466 [...]. Z let 1466 - 1470 je v knihovně třináct tisků a téměř polovina všech prvotisků je z let 1471 – 1480. Nejméně jsou zastoupena léta osmdesátá. Tím jsou kynžvartské prvotisky – oproti jiným sbírkám zámeckých inkunábulí, kde tisky 80. – 90. let převládají – nejstarší a jejich hodnota je tím jen zvýšena.*“²¹²

²¹¹ ŠIMÁKOVÁ, Jitka. Prvotisky zámecké knihovny v Kynžvartě. In *Sborník Národního musea v Praze. Řada C, Literární historie = Acta Musei nationalis Pragae. Series C, Historia Litterarum*, s. 176-177.

²¹² Tamtéž, s. 177.

5.3 FOND TISKŮ Z 16. STOLETÍ

Na úvod této kapitoly je třeba zmínit, že fond zámeckých paleotypů zatím nebyl zahrnut do jednotného katalogu, s výjimkou katalogů provinčních.²¹³ A stejně tak i tisky, pocházející z 16. století, které se zatím stále zpracovávají. Nemohu se k nim tedy odborněji vyjádřit, jelikož již od roku 2012 probíhá pod programem aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI) výzkum zámeckých knihovních fondů tisků 16. století, který financuje Ministerstvo kultury ČR. Výzkum si klade za cíl provést velmi důkladný rozbor tištěné produkce 16. století zámeckých knihovních fondů na území České republiky s ohledem na jejich historický vývoj. Během výzkumu je kladen maximální důraz na problematiku jejich provenience, a další. Závěrečným výstupem by mimo jiné mělo být i zpřístupnění webové stránky s obsahovým zaměřením na tisky 16. století. Výzkum by měl být ukončen roku 2015.²¹⁴ I přesto však o nich krátce pojednal Neupauer ve své studii *Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny*,²¹⁵ a taktéž Mašek se jím krátce zabýval ve své práci *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*.²¹⁶

„Provenience paleotypů zámecké knihovny Kynžvart je různorodá [...]“²¹⁷ Obsahově je fond paleotypů tvořen humanistickou prózou a díly z pera renesančních myslitelů. Nalezneme zde konvolut tří děl Albrechta Dürera (7 D 8), které obsahuje anatomické a architektonické ilustrace,²¹⁸ několik děl Angela Politiana, dvě vydání Pico della Mirandoly (prvé z roku 1504 se signaturou 15 E 6 a druhé z roku 1507 se signaturou 15 E 10),²¹⁹ švýcarskou historii od J. Stumpffa (14 C 13), která byla vydána v Zürichu roku 1548 a obsahuje velké množství dřevořezových ilustrací,²²⁰ dále Marsilia Ficina (7 D 23),

²¹³ NEUPAUER, E. Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 103.

²¹⁴ Tisky 16. století v zámeckých knihovnách České republiky (2012-2015, MK0/DF) [online]. Verze 1.6.17 [cit. 2014-03-31]. Dostupné z: <<http://www.isvav.cz/projectDetail.do?rowId=DF12P01OVV024/>>.

²¹⁵ NEUPAUER, E. Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 103-105.

²¹⁶ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 43-44.

²¹⁷ NEUPAUER, E. Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 103.

²¹⁸ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 43-44.

²¹⁹ NEUPAUER, E. Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 104.

²²⁰ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 42.

Sebastiana Branta (20 J 16), Francesca Petrarky (20 G 26), Desideria Erasma Rotterdamského, Giovanniho Giovia Pontana (20 H 2), který „[...] vedl neapolskou akademii zaměřenou na římský odkaz [...]“. ²²¹ Dále můžeme v kynžvartském fondu najít díla autorů, mezi něž patří Johann Reuchlin (20 H 18), Pietro Bembo (19 F 7), Filip Melanchton (20 B 19), Řehoř Trapezuntský (18 F 2) a další. ²²²

Další neméně důležitou část kynžvartské zámecké knihovny tvoří fond tisků ze 16. století. „Z celkového počtu 1600 000 svazků uložených ve více než 300 zámeckých knihovnách bylo vybráno okolo 7600 signatur datovaných do 16. století [...]. [...] pod jednou signaturou se často skrývají bohaté konvoluty s četnými přínavky, [...]“ ²²³, konečný počet tedy bude zaručeně vyšší. ²²⁴

Fond tisků 16. století zaujímá v kynžvartské knihovně místo více než 560 bibliografickými jednotkami. Více než polovina je napsána latinsky, zhruba sto tisků je psáno německy, několik desítek italsky, dvě desítky jsou napsány francouzsky a čtyři díla jsou ve španělštině, ²²⁵ bohemikálních tisků je nejméně. ²²⁶ Téměř polovinu tohoto fondu tvoří paleotypy. Knihy pocházejí z německých, italských, nizozemských a francouzských tiskařských oblastí. „Většina tisků je vysázena antikvou, místy rotundou, z velké části s margináliemi vysázenými v italice.“ ²²⁷ Největší část fondu je zaměřena na historii, zejména pak „[...] na dějiny jednotlivých evropských zemí, např. [...] *Polonicae historiae corpus, Basileae 1582 (15 C 19) nebo P. Gioviova Moscovitische Chronica, Frankfurt 1576 (7 D 9)*.“ ²²⁸ Jedním z nejvzácnějších tisků je dílo M. Pfintzinga „Die geuerlicheiten vnd eins teils der geschichten des loblichen streyt paren vnd hochberumbten helds vnd Ritters herr Tewrdannckhs“ (34 C 11), vydané roku 1517 v Norimberku a známé jako Theuerdank. Najdeme zde i tisky zabývající se životy významných osobností, či tisky zaměřující se na heraldiku, jako například dílo M. Schrotta „Wappenbuch des heiligen

²²¹ NEUPAUER, E. Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 104.

²²² Tamtéž, s. 103.

²²³ MAŠEK, Petr. Zahájení soupisu tisků 16. století v zámeckých knihovnách v Čechách a na Moravě. In *Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků*. 1. vyd. Praha: Státní knihovna ČSR, 1988. s. 167.

²²⁴ Tamtéž, s. 167.

²²⁵ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 42.

²²⁶ NEUPAUER, E. Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 104.

²²⁷ NEUPAUER, E. Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 105.

²²⁸ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 42.

Römischen Reichs“, (20 D 30), který byl vytištěn v Mnichově roku 1580. Numismatika je zastoupena konvolutem prací z konce 16. století, který je označen signaturou (28 C 17).²²⁹ Kynžvartský fond přirozeně obsahuje i náboženskou literaturu. „*Ve fondu nalezneme celou řadu biblických edicí v různých jazycích, např. ve francouzském vydání – Lyon 1554 (6 C 8), čtyřjazyčnou edici hebrejsko – chaldejsko – řecko – latinskou vydanou v Antverpách 1572 (9 A 1) nebo německé vydání z Frankfurtu 1569 (32 C 4). Z děl církevních otců lze uvést např. Jana Zlatoústého Leitourgikon, Roma 1526 (17 G 1). Několik publikací se zabývá průběhy církevních konciliů,*“²³⁰ například Ulrich Richental ve svém díle „Das Concilium so zu Constantz“ (20 D 26) pojednal o průběhu koncilu kostnického. O kostnickém koncilu pojednává ještě „Costnitzer Concilium“ (7 D 27) a o tridentském „Canones et decreta sacrosancti... concilii Tridentini“ (7 B 21). V knihovně nalezneme i díla věnující se náboženským herezím. Jedná se o díla „Haereticorum catalogus“ (21 L 10) od C. Schuesselburga a „Duplex Confessio Valdensium“ (20 E 41) od Augustina Moravuse.²³¹

Další nepřehlédnutelnou skupinou jsou díla od antických autorů. Jde o Aristotelovo dílo „Opera“ (21 K 5), či Horatiovo „Poemata“ (19 L 12). Italská literatura je zastoupena díly: Machiavelliho „Tutte de opere“ (20 G 7), Boccacciovo „Il dekamerone“ (20 B 7) a Ariostova dvě benátská vydání „Orlando furioso“ z roku 1589 (19 B 63) a 1562 (19 B 66). Teatralia jsou zastoupena díly J. Schöppera, M. Baltica a H. Kanusta, která pocházejí z poloviny 16. století a jsou svázána do jednoho konvolutu pod signaturou (20 B 39).²³² Jednou ze zastoupených disciplín je přírodověda. V této kategorii nalezneme například oblíbenou Gesnerovu třísvazkovou zoologickou publikaci, která byla vydána v Zürichu během let 1575-1583 a je označena signaturou (13 B 6). Další disciplínou je astronomie, kterou reprezentuje dílo „Astronomica veterum scripta“ (23 K 6) vydané v Heidelbergu roku 1589 a astrologie s dílem G. Caesia „Prognosticum astrologicum“ (20 C 22 přívazek 8), vydané v Norimberku roku 1579 a T. Molleruse „Astrologia iudiciaria“ (20 C 2 přívazek 10). Jednou z nejbohatších disciplín na počet tisků je lékařství, zastoupené například knihou P. Aegineta „Medicinae totius enchiridion“ (21 B 39) vydané roku 1552 v Basileji. „*Zemědělská díla několika autorů vydaná v roce 1543 v Paříži jsou soustředěna*

²²⁹ MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 42.

²³⁰ Tamtéž, s. 42-43.

²³¹ Tamtéž, s. 43.

²³² Tamtéž, s. 43.

v jednom konvolutu (*12 A 3). [...] Z ostatních oborů nalezneme ve fondu tisků 16. století např. muzikologické publikace – J. Vogelsang: *Musical rudimenta, Augustae Vindelicorum 1542* (20 B 11), architekturu – A. Palladio: *I quarto libri dell' architettura, Venetia 1570* (15 C 11, jde o první vydání této základní publikace renesančního stavitelství) nebo oblíbenou příručku F. Grisona o jezdeckví v německém překladu vydanou v Augsburgu 1573 (20 C 16); zastoupena je i kabala – R. Lully: *... de auditu kabalistico, Venetiis 1518* (*6 D 10 přív. 2).²³³ Můžeme zde nalézt i Münsterovu encyklopedii „*Cosmographiae universalis*“ (18 C 18) vydanou v Basileji roku 1554.²³⁴

Některé tisky 16. století jsou perfektně kolorovány. Mezi nimi například heraldická publikace Martina Schrota „*Wappenbuch des Heiligen Römischen Reichs*“ (20 D 30) vytištěné roku 1580 v Mnichově. Dalším takovým je „*Kurtze doch gegründete beschreibung des Durchleuchtigen Hochgebornnen Fürsten unnd Herrn Wilhelm Pfalzgraven bey Rheyn... und Renata gebornnen Hertzogin zu Lottringen...*“ (25 A 14), jehož autorem je Hanns Wagner a jež obsahuje jedenáct kolorovaných dřevorytů, z nichž jeden má unikátní rozměr 150 x 34 cm.²³⁵

Jak jsem se již zmínila výše, bohemikální literatura je zastoupena pouze velmi skromně. Lze zmínit dílo Jana Husa „*Liber egregius de unitate ecclesiae*“ (20 H 25), nebo dílo P. Lupáče „*Rerum Boemiarum ephemeris*“ (26 C 6), vytištěné v Praze roku 1584.²³⁶ Jen zřídka se u kynžvartských tisků zachovala původní vazba. Téměř většina jich byla převázána již v Ochsenhausenu.²³⁷

²³³ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 43.

²³⁴ Tamtéž, s. 43.

²³⁵ Tamtéž, s. 44.

²³⁶ Tamtéž, s. 44.

²³⁷ NEUPAUER, E. *Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 105.

5.4 SVOZOVÁ KNIHOVNA PLANÁ

„Na počátku 50. let poskytl kynžvartský zámek útočiště pro celou řadu zámeckých knihoven z okolních zámků, které byly určeny k jiným než kulturním účelům.“²³⁸ Nacházely se tu sbírky knih z Dalovic, Chýše, Manětína a Plané.²³⁹ Nyní se z těchto čtyř sbírek na Kynžvartu nachází již pouze sbírka ze zámku v Plané, která se nachází 11 km na jih od Mariánských Lázní. Knihovna jako taková je výtvořem několika generací rodu Nostitzů.²⁴⁰ V dnešní době je již nedílnou součástí kynžvartského knihovního fondu a můžeme ji tak spatřit na zámecké prohlídkové trase.²⁴¹

Fond zámecké knihovny Planá celkem obsahuje 4386 svazků. Z toho je 63 rukopisů, které představuje 55 bibliografických jednotek. Dále 7 svazků je ze 16. století, 67 svazků je ze 17. století a 652 svazků je ze století 18. Rukopisy a paleotypy tvoří zhruba asi pětinu plánského fondu. V rukopisném fondu jazykově převažuje němčina, která je v 39 rukopisech, dále latina, která je ve 12 rukopisech, a zbývající 4 rukopisy jsou ve francouzštině. Mezi rukopisy je nejstarší lékařská kniha z roku 1684 (sign. R 1). Dále je zde sbírka různých hádanek, anekdot a sentencí v němčině, latině a francouzštině z přelomu 17. a 18. století (sign. 2325). Z 18. století je zde 26 rukopisů, z nichž několik je náboženských, dále je to právnická literatura, instrukce, nařízení a patenty. Patří sem i latinský deník „Diarium“ (sign. 2336), soupis českých panství z 18. století (sign. 2337) a katalog knih „Cathalogus librorum Ao 1769“ se signaturou (2357), který je „[...] pozůstatkem dnes již neexistující knihovny v Lobrisu.“²⁴² 25 rukopisů je z 19. století. Jsou to různé modlitební a právnické knihy, divadelní hry, příručky o koních a básně v hedvábné vazbě „Im Grünen“ (sign. 2340; 2344; 2347). Významnou knihou

²³⁸ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 67.

²³⁹ KŮSOVÁ, Anna. *Zámecké knihovny západních Čech jako součást jednotné soustavy knihoven*. In: *Knihovna: vědecko-teoretický sborník*. SEDLÁČKOVÁ, Marie. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. s. 345.

²⁴⁰ TURKOVÁ, Helga. *Svozořvá zámecká knihovna Planá*. In *Sborník Národního musea v Praze. Řada C, Literární historie = Acta Musei nationalis Pragae. Series C, Historia Litterarum*. Praha: Panorama, 1986, s. 243.

²⁴¹ NEUPAUER, E. *Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny*. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2. s. 105.

²⁴² TURKOVÁ, H. *Svozořvá zámecká knihovna Planá*. In *Sborník Národního musea v Praze. Řada C, Literární historie = Acta Musei nationalis Pragae. Series C, Historia Litterarum*. s. 260-216.

pojednávající o panstvích Království českého je „Beschreibung der Herrschaften, Gütter und Frey-Höfe im Königreich Böhmen. Nach folgenden Inhalt bearbeitet im Jahre 1835“ (sign. 2300). „Zvláštností jsou německy psané vzpomínky na 30leté působení pražského malostranského fiakristy vyprávěné Františkem Klečkou (sign. 2335). Nejmladší jsou 2 rukopisy ze začátku 20. stol. – německé matematické úlohy (sign. 2168) a [...] válečný deník z let 1916/1917 (sign. 2345).“²⁴³

16. století je v plánské sbírce zastoupeno 8 díly, z nichž nejstarší je „Lexicon graecolatinum“ (sign. 2362) z roku 1554. Dále zmiňme například „Opera“ (sign. 149) z roku 1568, kde autorem je Marcus Hieronymus Vida, „Quaestionum Iuris tam Romani quam Saxonici Liber primus“ (sign. 452) z roku 1597, jehož autorem je Hartmann Pistoris, či „Ordini di Cavalcare“ (sign. 298) z roku 1584, jehož autorem je Federico Grisone.²⁴⁴

Po obsahové stránce starých tisků ze 17. a 18. století jde většinou o náboženskou a právní literaturu. Dále zde najdeme literaturu historickou a genealogickou, francouzskou beletrii a poezii známých autorů – Racine (sign. 130), Petrarca (sign. 460), disertace z oblasti právní, francouzskou filosofii zastoupenou Diderotem (sign. 828), četná periodika, cizojazyčné učebnice a slovníky (sign. 319; 670; 683; 752), cestopisy (sign. 183, 640, 698) a vojenskou literaturu. Nepříliš četné teatrálie reprezentuje dílo Battisty Guariniho „Il Pastor Fido, Tragicommedia Pastorale“ (sign. 267) z roku 1602. Bohemikální literatura je zde zastoupena bohatě. Najdeme zde například „soubor patentů Království českého z let 1752 – 1774 [...]“²⁴⁵ (sign. 1615). V díle „Der höllische Proteus“ (sign. 645) jeho autor Erasmus Franciscus popisuje nejrůznější zjevení, mezi nimi i Bílou paní z hradu Pernštejn. Dalším bohemikem je „Universae phraseologiae latinae corpus“ (sign. 451) vydané roku 1762 v Praze, k čemuž autor P. Franciscus Wagner připojil slovník „Index bohemicus- et germanico-latinus“ s českými a německými významy latinských slov. Dalším je popis Prahy od Jaroslava Schallera z roku 1789 (sign. 638), který byl věnován Marii Anně Nostitzové. Staré tisky jsou většinou v němčině, nebo francouzštině. Malé

²⁴³ TURKOVÁ, H. Svozová zámecká knihovna Planá. In *Sborník Národního musea v Praze. Řada C, Literární historie = Acta Musei nationalis Pragae. Series C, Historia Litterarum.* s. 261.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 261

²⁴⁵ Tamtéž, s. 261-262

množství knih je v angličtině a italštině. Výjimku tvoří hebrejská bible z roku 1798 (sign. 2177).²⁴⁶

Tisky z 19. a první poloviny 20. století představují převážnou část plánského fondu. Opakují se zde stejné obsahové okruhy jako ve fondu starých tisků a přibývá zájem o historii, filozofii a sociální politiku. Patří sem velký soubor napoleonik, například „Kriegs Begebenheiten“ (sign. 1612), „Leben von Napoleon Buonaparte“ (sign. 808) od Waltera Scotta, či „Geschichte Napoleons“ (sign. 919), kde autorem je Philippe de Ségur. Často zde najdeme cestopisy, beletrii, nebo díla o lovectví. Je tu i několik publikací věnujících se lázeňské tematice, například dílo Josefa Arnošta Ryby „Karlsbad und seine Mineralquellen“ (sign. 1199) z roku 1836. Z knih věnovaných členům rodu Nostitzů lze jmenovat například „Italienische Skizzen“ (sign. 1435), které autor Karl Czoernig věnoval Janě Ledebur – Wichelnové, jedné ze tří dcer Jana Václava. Samozřejmě se zde setkáme i s rodopisným zájmem majitelů plánské knihovny, například v třídílné práci „Beiträge zur Geschichte des Geschlechtes von Nostitz“ (sign. 1989; 1468; 1389). Z četných bohemik jmenujme například „Geschichte von Böhmen“ (sign. 772) od Františka Palackého, nebo „Geschichte der Böhmen“ (sign. 1979) od Františka Martina Pelcla. Mezi novodobou literaturou jazykově převládá němčina a následuje francouzština. Jazykově ojedinělou knihou je „Ołtarzyk Rzymsko-Katolicki czyli Zbiór katolickiego nabożeństwa“ (sign. 1087) z roku 1846. „*Celkově se novodobá část knihovny, až na výraznější bohemikální zájem, neodlišuje od zámeckých knihoven tohoto období.*“²⁴⁷

Plánská knihovna také uchovává několik knih obsahujících vlastnické vpisky a devět knih s vyobrazením „[...] *exlibris, ve dvojích velikostech: 16,1 x 10,1 cm i s okrajem, 12,7 x 8,5 cm vlastní kresba (sign. 453); 20,6 x 16,1 cm s okrajem, 13,6 x 11 cm kresba exlibris (sign. 726).*“²⁴⁸

²⁴⁶ Tamtéž, s. 262

²⁴⁷ TURKOVÁ, H. Svozová zámecká knihovna Planá. In *Sborník Národního musea v Praze. Řada C, Literární historie = Acta Musei nationalis Pragae. Series C, Historia Litterarum.* s. 262-263.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 245.

5.5 RICHARDOVA KNIHOVNA

Richardova knihovna tvoří samostatný celek. Nachází se v samostatné místnosti, která je jednou z nejkusněji zařízených v celém zámku. Fotografie s ukázkou interiéru je v přílohách. Zajímavostí této „[...] místnosti jsou tajná dvířka zamaskovaná maketami knižních vazeb na první pohled nerozeznatelná od ostatního celku knihovny. Za těmito dvířky sedával údajně v malém prostoru písař, který měl za úkol zachycovat průběh důležitých politických jednání, která byla v místnosti vedena.“²⁴⁹ Fuks však tvrdí, že tato tajná dvířka sloužila pouze jako východ z místnosti, případně jako zkratka na chodbu k hlavnímu zámeckému schodišti.²⁵⁰ Knihovna, která je tvořena více, než 6 000 svazky nebyla vybudována pouze Richardem. Do tohoto fondu významně přispělo mnoho členů metternichovského rodu, část byla převzata ze starší kancléřovy knihovny a malé množství knih přibylo i po Richardově smrti. Jazykově převládají knihy francouzské, následují knihy německé a anglické. Menší skupinku tvoří knihy italské a latinské. Ve fondu tisků 19. století najdeme ještě knihy španělské, ruské, české, srbské, maďarské a řecké. Ve všech jazycích obsahově dominují knihy historické. Druhou velkou skupinou jsou militaria. Najdeme zde skupiny knih, které se věnují církevní historii, genealogii, antickým dějinám a literatuře, historii literatury a výtvarného umění, lékařství, náboženství, či lovectví. Je překvapivé, že filosofie je zastoupena jen velmi málo. Naopak tu ale nalezneme řadu encyklopedií, různé slovníky, jazykové učebnice a knihy obsahující gramatiku. Richard byl mimo jiné sběratelem metternichian, věnujících se jeho otcí. „Podle očekávání vytvořil knižně Richard Metternich také velkou sbírku politické literatury, která byla oblastí jeho profesionálního zájmu.“²⁵¹ Většina fondu je svázána ve vkusných vazbách pocházejících z 19. století. Menší část má vazby nedokončené, protože „[...] práce na vazbě byly z neznámého důvodu přerušeny a již nikdy nedokončeny.“²⁵²

Řada starších titulů je označena exlibris patřícím Richardovo otcí, kancléři Metternichovi, či „[...] růžovými signaturovými štítky typickými pro kancléřovu

²⁴⁹ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 54-55.

²⁵⁰ FUKS, L. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*. s. 83.

²⁵¹ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 55-58.

²⁵² Tamtéž, s. 60.

knihovnu.²⁵³ Nalezneme zde také knihy se supralibros patřícím hrabatům Sinzendorffům (V E 41; VI 27-32 a další). Zlacené supralibros rodu Kaunitz – Rietberg – Questenberg najdeme na knihách pocházejících z knihovny první kancléřovy manželky Eleonory. Jedná se o francouzskou edici díla „Memoires historiques, politiques et militaires, sur la Russie“ (VI K 3), jehož autorem je pruský generál Ch. H. von Manstein. Množství anglických tisků z poloviny 19. století je označeno „[...] zlaceným heraldickým supralibros Metternichů. Toto supralibros lze považovat za osobní Richardovo. S jeho podpisem se [...] setkáme jen velmi zřídka (např. I E 10). Z ostatních provenienčních označení vyniká zlacené supralibros Bourbonů doplněné vpiskem "Maria de Prussia 1748" [...]“²⁵⁴, které je na J. B. Massilových „Sermones“ (VI G 14) vydaných v Paříži roku 1745.²⁵⁵

Nejstarší knihou je Stengeliovo „Iudicium Divinorum“ (V M 23-24) vydané roku 1600 v Ingostadtu. 17. století je zastoupeno šesti svazky, z nichž lze jmenovat například konvolut německých překladů (XIV E 57), nebo trevírský tisk „Defensio abbatiae imperialis“ (VIII L 18) od N. Zyllesia. Zbytek starých tisků pochází z 18. století, zejména z jeho konce. Jedná se například o díla F. Rabelaise (VI F 36 – 37) a teatralia J. Racina (VI G 22 – 24), či cestopisy W. Coxe „Voyage en Pologne, Russie, Suède, Danemarc“ (II F 26 – 29) z roku 1787, či P. H. Bruce „Nachrichten von seinen Reisen in Deutschland, Russland, die Tartarey, Turkey, Westindien“ (XIV I 12) z roku 1784. Mezi knihy historické patří genealogická příručka H. F. Gauhena „Des Heil. Röm. Reichs genealogisch – historisches Adels-Lexici (XIII I 1) z roku 1747 a „The history of the reign of Philip the Second, king of Spain“ (I L 23 – 25) z roku 1779, jejíž autorem je R. Watson. Bohemikální literatura je v tomto století zastoupena pouze jedním dílem a to „Karl der Kühne, Herzog von Burgenland“ (XII G 34) od R. Bekkera.²⁵⁶

Fond tisků z 19. století obsahuje přes 5 000 svazků a je tedy v této části kynžvartské knihovny nejobsáhlejší. Najdeme zde díla historická, která se věnují dějinám různých států, z nichž jmenujme například „The history of England“ (I G 12 – 13) od T. Macaulaye, „Compendio delle Istrie di Polonia“ (IV F 3 – 4) od G. Tambronioho, „Histoire de l'empire de Russie“ (VI L 27 – 34) od N. M. Karamzina. Křížáckým válkám

²⁵³ MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 55.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 55.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 55.

²⁵⁶ MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 56-57.

je věnovaná publikace „Geschichte der Kreuzzüge und des Königreichs Jerusalem“ (XV M 20) a třicetileté válce „Der dreissigjährige Krieg bis zum Tode Gustav Adolfs 1632“ (XVI D 26). Církevní historií se zabývají díla „Histoire de l'établissement du protestantisme a Strasbourg et en Alsace“ (III I 6), kde autorem je T. de Bussiere, nebo „Allgemeine Geschichte des Ritterordens des heiligen Johannes von Jerusalem“ (XII F 45), jehož autorem je P. Gauger. Dále zde najdeme i nová vydání středověkých děl, jako například „Der Chronik des Bischofs Otto von Friesing“ (III D 21) z roku 1881, nebo „Des Dekans Cosmas Chronik von Böhmen“ (III D 21) z roku 1885. Historické biografie jsou zastoupeny souborem studií věnujících se Marii Terezii – „Maria Teresia's letzte Regierungszeit“ (VIII D 7 – 8), jejichž autorem je A. von Arneth. O vojenské taktice pojednává například dílo „Die Entwicklung der Taktik seit dem Kriege von 1870 – 1871“ (XII H 10), nebo „Gesammelte taktische Aufsätze“ (II D 10), jehož autorem je F. Hotze. Díla o jednotlivých druzích vojska jsou „Betrachtungen über die Führung der Cavallerie“ (II D 18) a „Ueber Führung der Infanterie im Gefechte“ (II D 16). O armádách jednotlivých států pojednává dílo „Die Wehrkraft des osmanischen Reiches und seiner Vassallen – Staaten Egypten, Tunis und Tripolis“ (XIII D 128). Celou řadu literatury obsahující vojenské předpisy reprezentuje například dílo „Execier-Reglement für das kaiserlich – königliche Kavallerie“ (XV D 25). Politickou literaturu zastupuje T. R. Malthus a jeho dílo „Principes d'économie politique“ (V H 22 – 23) z roku 1820, A. de Tocqueville se svým dílem „De la démocratie en Amérique“ (VIII H 5 – 6), nebo K. L. Ficquelmont a jeho pojednání „La politique de la Russie“ (X F 13).²⁵⁷ „[...] *aktuální politické problémy Evropy zachycuje* [...]“²⁵⁸ „Die Occupation Bosniens und Hercegovina durch k. k. Truppen im Jahre 1878“ (XIV M 1) z roku 1879. O vzniku, průběhu a následcích nejrůznějších evropských revolucí pojednává J. N. Ricciardi ve svém díle „Histoire de la révolution d'Italie en 1848“ (VII I 29), nebo A. Buchner v díle „Die französischen Revolutionstribunale und das Geschwornengericht“ (XII E 36). „*Politická problematika je zachycena v celé řadě memoárů a korespondencí. S díly politickými souvisejí také studie o finančních otázkách* [...]“²⁵⁹ jako například „Grundsätze der Finanzwissenschaft“ (XV G 36) od K. H. Raua. Nalezneme zde i četné cestopisy a pojednání o cizích zemích. Dvěmi takovými jsou například „Travelling sketches on the Rhine, and in Belgium and Holland“ (I E 31) od L. Ritchieho a „The tourist in Switzerland

²⁵⁷ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 55-58.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 58.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 58.

and Italy“ (I H 22 – 23) od T. Roscoea a S. Prouta. Orientálními zeměmi se zabývá A. Erman ve svém díle „Reise um die Erde durch Nord-Asien und die beiden Oceane“ (XII K 16 – 18) a G. W. Johnson v díle „Ostindien's Gegenwart und Zukunft“ (XV G 17). Nachází se zde také mnoho map a atlasů (V O 25 – 85). „*Stejně jako v kancléřově tak i v Richardově knihovně nalezneme velké množství lékařské literatury, které byla věnována pozornost po celé 19. století.*“²⁶⁰ Zde můžeme jmenovat dílo J. F. Dieffenbacha „Die operative Chirurgie“ (XII K 8) z roku 1845, „Grundriss der klinischen Balneotherapie“ (XII E 31), jehož autorem je E. H. Kirsch, či dílo o homeopatické léčbě „Electro – homöopatische Heil-Methode“ (XII K 33), z roku 1879, jehož autorem je C. Mattei „*Nejčastějším námětem lékařských knih je léčba syfilisu [...].*“²⁶¹ Můžeme jmenovat dílo J. E. Grüntze „Neue Erfahrungen über die Behandlung der Syphilis“ (V D 53) z roku 1878. Najdeme zde i francouzská beletristická díla, od známých autorů, jakými jsou například Émile Zola, Gustave Flaubert, či Alfred Musset. Fond bohemik z 19. století je celkem chudý. Najdeme zde sice publikace v českém jazyce, ale ty jsou bezvýznamné. Za zmínku stojí německé vydání díla Františka Palackého se signaturami (XV M 21 – 26) a českou problematikou zabývající se dílo J.A. Helferta „Zur Klärung der böhmischen Frage“ (XVI E 60). V kynžvartské sbírce samozřejmě nemůže chybět dílo „Metternich und seine auswärtige Politik“ (X D 37) z roku 1898, jehož autorem je F. von Demelitsch a jež pojednává o Richardově otci. Z dalších metternichian je třeba zmínit ještě „Fürst Clemens von Metternich und sein Zeitalter“ (X O 36), jehož autorem je W. Binder. „*Pozoruhodné je, že několik těchto metternichian pochází z majetku jiných osob, se kterými se Richard pravděpodobně stýkal a od nichž si tyto knihy vypůjčil či dostal darem, např. od hrabat Mensdorff – Pouilly (II M 24) ze zámecké knihovny Nečtiny, od hrabat Colloredo – Mansfeldů ze zámecké knihovny Zbiroh (II M 34 – 35) aj.*“²⁶²

Jak jsem již zmínila výše, doplňování knih do fondu Richardovy knihovny probíhalo i po jeho smrti. Z tohoto období je zde více než 200 svazků, kde jazykově převažuje angličtina a francouzština a v menší míře zde najdeme i knihy německé, italské, španělské a ruskou emigrantskou literaturu, která byla vydávána v Německu. Z 20. století zde najdeme například „*[...] anglické edice soudobých románů vydávané v Lipsku*

²⁶⁰ MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 59.

²⁶¹ Tamtéž, s. 59.

²⁶² MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 58.

*Bernardem Tauchnitzem (X M 6 – X N 23).*²⁶³ Mezi španělskými tisky najdeme Cervantesova *Don Quijota de la Mancha (XVII B 3 – 10)*. Díky Taťáně Metternichové zde najdeme například dílo „*Dve Rossii*“ (XVI D 48) od A. Saltykova. Z bohemik, která jsou z tohoto století pouze ojedinělá lze jmenovat dílo J. J. Morpera „*Das Czerninpalast in Prag*“ (XVI N 42), jež bylo vydané v roce 1940, nebo dílo A. Podlahy „*Topographie der historischen und Kunst-Denkmahe. Der politische Bezirk Kralowitz.*“ (XV K 25) z roku 1916, ve kterém je vlastnoruční věnování Richardovu synovci Klementovi.²⁶⁴

Jak bylo již řečeno v kapitole *Fond rukopisů*, obsahuje Richardova knihovna i malé množství rukopisů, které nejsou příliš významné. Celkem zde najdeme 21 svazků. Patří sem například rukopisné hudebniny Lajose von Bakody (I N 14 – 18), nebo kresby z okolí Kynžvartu a Vidně (XII N 54; VIII L 19). Jak jsem se již také zmínila, původně se zde nacházely i rukopisy Alexandra Dumase staršího.²⁶⁵ Ty však byly přemístěny do Státního ústředního archivu v Praze, který byl v roce 2005 přejmenován na Národní archiv v Praze.²⁶⁶

5.6 NEJMLADŠÍ KNIHOVNA

Nejmladší knihovna je výtvozem poslední generace metternichovského rodu. I přesto se zde lze setkat s menší skupinou knih, které pocházejí z kancléřovy knihovny. Jedná se například o lipský tisk „*Die Grosse Lehre vom Gewissen ...*“ (sign. 1354) z roku 1769, který je označen ochsenhausenskými razítky. Nachází se zde i několik děl ze sbírky Karla Husa a jisté množství knih nejspíš pochází z Richardovy knihovny, jelikož jsou označeny jeho podpisem. „*Největším přínosem pro tuto knihovnu však byli kníže Pavel Metternich [...] a jeho žena Melánie [...]. Pavlův podpis nalezneme na celé řadě francouzských, německých a anglických děl 19. století z nejrůznějších oborů [...].*“²⁶⁷ Melánie měla zálibu zejména ve francouzské literatuře 19. století, ale její podpisy lze

²⁶³ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 60.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 55-60.

²⁶⁵ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 55-56.

²⁶⁶ BARTUŠEK, Václav. Vlastníci starých knih historických knižních fondů knihovny Státního ústředního archivu v Praze. In: *Vědecká knihovna v Olomouci* [online]. [cit. 2014-04-06] Dostupné z: <http://www.vkol.cz/cs/aktivity/konference-a-odborna-setkani/13--rocnik-odborne-konference/clanek/vlastnici-starých-knih-historických-knižních-fondů-knihovny-statního-ustředního-archivu-v-praze/>.

²⁶⁷ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 61.

nalézt i na knihách ze století osmnáctého. O rozvoj této části knihovny se po Pavlu Metternichovi zasloužil jeho syn Klement spolu s manželkou Isabelou de Silva y Carvajal. Právě Isabela přispěla do fondu současnými hispaniky a mimo to přispěla i do knihovny kancléřovy a Richardovy. Do fondu Nejmladší knihovny přispěla i Klementova sestra Emilie, která vzhledem ke svému brzkému úmrtí (zemřela ve věku 11 let), obohatila knihovnu o dětské knihy. Kolekcí anglické literatury z druhé poloviny 19. století přispěla do Nejmladší knihovny Pavlova sestra Paulína, přezdívaná Titi. „*Posledním přínosem byly knihy, které získali Pavel Alfons Metternich [...] a zvláště jeho žena Taťána, [...]. Taťána shromáždřovala francouzskou a přirozeně také ruskou emigrantskou literaturu, která vycházela především v Německu.*“²⁶⁸

Nejmladší knihovna obsahuje zhruba 6 000 svazků, přičemž lokální katalog nebyl v době sestavování Maškova příspěvku dokončen. V té době bylo zpracováno 3 839 svazků, tedy 2 100 bibliografických jednotek.²⁶⁹ 15 bibliografických jednotek rukopisů, které celkem tvoří 29 svazků, dále „[...] 31 svazků starých tisků a ostatní knihy pocházejí z 19. a z první poloviny 20. století.“²⁷⁰ Pravděpodobně díky Melanii hraběnce Zichy-Ferraris se do kynžvartské knihovny dostal nejstarší rukopis. Jedná se o „Positiones de jure Civitatis in Usum“ (sign. 1654), který je z roku 1795. Zbytek rukopisů pochází z 19. století. Většinou jsou to poznámkové sešity a deníky. Dva se zabývají právem, a po jednom medicínou a filosofií. Najdeme zde i soubor předpisů pro kuchaře. Tisky ze 17. a 18. století se v knihovně nacházejí v počtu 31 svazků. Z tohoto období jsou to díla převážně historická a genealogická, například „*Neu – geöffniten Historischen Bilder – Saals*“ (sign. 1346) vydané v Norimberku roku 1695, a „*Neues Genealogisches Reichs- und Staats- Handbuch*“ (sign. 1062), vydané ve Frankfurtu roku 1796. Nalezneme zde i jedno metternichianum „*Wahrhaffter Verlauff ... was bey des seeligen Herrn Ernst von Metternich ...*“ (sign. 1349) z roku 1728 a jedno jediné bohemikum, kterým je „*Memoire sur un Radeau*“ (sign. 671), které napsal hrabě Foucault, a vytištěno bylo v Praze roku 1797. Díla antických autorů jsou zastoupena menším počtem knih, z nichž lze jmenovat například „*Aliqui ex Luciani Samosatensis Operibus Dialogi morales*“ (sign. 225) vydané

²⁶⁸ MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 61.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 62-64.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 62.

v Neapoli roku 1794. Z děl náboženských jmenujeme Augustina Aurelia a jeho „Les confessions“ (sign. 1347) vydané v Paříži roku 1716.²⁷¹

Nejdůležitější částí fondu jsou tisky z 19. a první poloviny 20. století. Mezi nimi jazykově převládají francouzština a němčina, avšak najdeme zde i tisky v jiných jazycích, například v angličtině, italštině, ruštině a španělštině. „*Nejmladší kynžvartská knihovna obsahuje velkou sbírku drobných, zpravidla francouzských a německých brožurek 19. století, věnovaných nejružnějším tématům, zvláště aktuálním politickým problémům své doby.*“²⁷² Mezi díla, která zde najdeme, patří „Débats du parlement Britannique“ (sign. 690) vydané v Paříži roku 1823, či „Staatwissenschaft im Restaurationsprocesse“ (sign. 1433), jehož autorem je W. T. Krug a jež bylo vydáno v Lipsku v roce 1817. „Magazin für die Handlung“ (sign. 790) je časopis z roku 1812 zabývající se problematikou obchodu.²⁷³

Značnou část fondu tisků 19. a 20. století v Nejmladší knihovně tvoří díla věnovaná historii, z nich jmenujeme například dílo F. C. Dahlmanna „Geschichte von Dänemark“ (sign. 947) vydané v Hamburku roku 1843. Genealogická díla zastupuje „Genealogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften“ (sign. 1977) z roku 1925, či periodikum z let 1845 – 1851 „Zeitschrift des Vereines zur Erforschung der rheinische Geschichte und Alterthümer in Mainz“ (sign. 581). Numismatika je obor, který je v kynžvartském fondu velmi obvyklý. Jedním takovým je například dílo G. Krause „Catalog der Auserlesenen Münzen – und Medaillen – Sammlung“ (sign. 1737), které bylo vydáno ve Vídni roku 1869. Najdeme zde i některá metternichiana. Paulina Metternichová je autorkou „Geschenes Gesehenes, Erlebtes“ (sign. 650) z roku 1920. Stejně jako v ostatních částech kynžvartské zámecké knihovny, je i zde v Nejmladší knihovně velký výskyt lékařské literatury. Příkladem může být dílo F. J. Galla a K. Spurzheima „Anatomie und physiologie des Nervensystemes“ (sign. 1641), vydané roku 1810 v Paříži. Nechybějí zde teoretické studie a literatura zaměřená na výtvarné umění, „Verzeichniss der gemälde moderner Schule ... in Behrdere zu Wien“ (sign. 320) z roku 1885. „*Exaktní obory jsou zastoupeny zejména literaturou chemickou a fyzikální, často italskou [...].*“²⁷⁴ Příkladem

²⁷¹ MAŠEK, P. *Knížní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 62.

²⁷² Tamtéž, s. 62.

²⁷³ Tamtéž, s. 63.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 63.

takové knihy je „Giornale de fisica, chimica, storia naturale“ (sign. 1139) vydané roku 1816. Do širokého spektra děl z kynžvartské knihovny nepochybně patří i krásná literatura a poezie. Nalezneme zde díla známých autorů, jako například G. Sandové, nebo A. Dumase. Jsou zde originály ruské klasiky, ale i jejich překlady do evropských jazyků. „L. Fuks zdůrazňuje význam moderní filosofické literatury, zvláště díla z oboru logiky a noetiky a upozorňuje na spisy teosofické, např. „Odhalená Isis“ pověstné duchařky Blawatské [...].“²⁷⁵ Nechybí zde ani cizojazyčná bohemika, která jsou zde zastoupena v poměrně početné skupině. Zaměřují se převážně na regionální literaturu, zejména na problematiku lázeňství, nacházejícího se na severozápadě Čech. Z těchto děl lze zmínit „Bilder und Klänge aus Marienbad“ (sign. 1381), které bylo vydáno v Chebu roku 1854. Kniha zabývající se kynžvartskými lázněmi má vazbu ze sametu a je zdobená stříbrem. Jejím autorem je J. Wantuch a kniha se jmenuje „Die neu gegründete Bade – Trink – Heilanstalt in Königswart“ (sign. 452), přičemž vydána byla v Chebu v roce 1857. Mnoho bohemik se zabývá také historií Čech, například dílo F. J. von Bretfeda „Umrisz einer kurzen Geschichte der Leutmeritzer Bisthums“ (sign. 1402) vydané ve Vídni roku 1811. Ve sbírce Nejmladší knihovny vedle bohemik nechybí ani učebnice českého jazyka.²⁷⁶

---

²⁷⁵ MAŠEK, P. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*, s. 63.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 63-64.

6 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce byl rozbor knihovního fondu knihovny státního zámku Kynžvart. Nejprve jsem problematiku knihovního fondu zasadila do historického a geografického kontextu. Zámek Kynžvart se nachází v Karlovarském kraji nedaleko města Lázně Kynžvart. Předcházela mu bohatá historie, během které se ve vlastnictví celého panství vystřídal mnoho významných šlechtických rodů. Historie, která však bezprostředně souvisí s problematikou této bakalářské práce, začala až v 17. století, kdy se majitelem panství stal šlechtický rod Metternichů. Skutečně proslulým se zámek stal až v době, kdy jej vlastnil jejich nepřímý potomek, rakouský kancléř Klemens Metternich, který byl vysoce postaveným politikem. Jeho zálibou bylo sběratelství a tak se jeho kynžvartské letní sídlo stalo úložištěm nejrůznějších kuriozit.

Základem kynžvartské sbírky knih je část rodové knihovny trevírského kurfiřta a arcibiskupa Lothara Metternicha. K ní kancléř Metternich později připojil vybraná díla z ochsenhausenského kláštera. Tuto nejstarší část knihovny poté aktivně doplňoval po více než padesát let svého života. Kancléřova knihovna je soustředěna do dvou původních sálů. Obsahuje přes 21 000 svazků knih a zahrnuje rukopisy, prvotisky, tisky ze 16., 17. a 18. století. Nejpočetnější skupinou jsou však pochopitelně tisky 19. století, zejména z jeho první poloviny.

Podstatně menší počet knih obsahuje fond Richardovy knihovny, kterou vytvořil kancléřův syn Richard Metternich. Zde najdeme přes 6 000 svazků, přičemž největší část tvoří tisky 19. a 20. století

Nejmladší knihovna je třetím fondem zámecké knihovny. Byla tvořena posledními členy metternichovského rodu, hlavně pak knížetem Pavlem Metternichem a jeho ženou Melanií. Obsahuje asi 6 000 svazků, z toho 29 rukopisů, 31 tisků ze 17. a 18. století. Největší část tohoto fondu tvoří tisky z 19. a první poloviny 20. století.

Po zestátnění zámku v padesátých letech 20. století bylo na Kynžvart přesunuto několik svozových knihoven, z nichž zůstala jediná a to Svozová knihovna zámku Planá. Tato knihovna šlechtického rodu Nostitzů je dnes již součástí kynžvartského fondu a obsahuje přes 4 000 svazků z 16. – 20. století.

Hlavní oporou při psaní bakalářské práce mi byly především primární zdroje a osobní návštěva zámku, kde jsem získala více podrobných informací o současném stavu zámecké knihovny. Při studiu odborné literatury jsem se setkala s nepřesnostmi, které se

týkaly jmen osob, nebo časových údajů. V takovém případě jsem v práci použila podobu s čtenějším výskytem.

Dnes je knihovna součástí prohlídkové trasy a návštěvníkovi je tak umožněno do ní nahlédnout. Díky tomu může vzácné knihovní sbírky spatřit v nedávno zrekonstruovaném dobovém interiéru. V rámci projektu VISK 6 začala v roce 2001 její digitalizace. Touto cestou se na internetových stránkách podařilo zpřístupnit některé části fondů a laická i odborná veřejnost tak má možnost nahlédnout do digitálně zpracovaných dokumentů. Knihovna má do budoucna mnoho cílů, jmenovitě například údržbu knihovních fondů, vypracování moderního knižního katalogu podle směrnic Evropské Unie, restaurování a digitalizaci inkunábulí a paleotypů, nebo využití vědeckého potenciálu.

Kynžvartská knihovna uchovává nesmírné kulturní bohatství, pro jehož propagaci je do budoucna tím správným krokem pořádání odborných přednášek, besed a výstav knižních exponátů.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura:

BAHN, Bernd W. *Der heilige Brun von Querfurt: eine Reise ins Mittelalter; Begleitband zur Sonderausstellung Der heilige Brun von Querfurt - Friedensstifter und Missionar in Europa, 1009 - 2009 im Museum Burg Querfurt, [19. Juni bis 20. Dezember 2009]*.

Querfurt: Museum Burg Querfurt, 2009. 224 s. ISBN 978-3-00-028548-6.

BUCHTELE, Zdeněk. *Hrady Kynžvart a Boršengrýn: nezůstal kámen na kameni*. Velká Hleďsebe: Z. Buchtele, 2009. 38 s. ISBN 978-80-254-6029-0.

CEJPEK, Jiří, HLAVÁČEK, Ivan a KNEIDL, Pravoslav. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 192 s. ISBN 80-7184-163-3.

ČÁDA, František, ed. *Rukopisy knihovny Státního zámku v Kynžvartě*. 1. vyd. Praha: Nakl. ČSAV, 1965. 208 s.

FIALA, Zdeněk, ed. a BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [Díl] 4, Západní Čechy*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1985. 521 s.

FUKS, Ladislav. *Zámek Kynžvart: historie a přítomnost*. 1. vyd. Karlovy Vary: Krajské nakladatelství, 1958. 155 s.

HERRE, Franz. *Metternich*. Vyd. 1. Praha: Themis, 1996. 356 s. Historie; sv. 3. ISBN 80-85821-36-2.

HLAVAČKA, Milan. O rodinném štěstí velkého kancléře. In *Tajemství slavných: podivuhodné příběhy světových dějin*. DRŠKA, Václav. 2. vyd. Praha: Akropolis, 2009. Kapitola 9, s. 112-128.

HRUBÝ, Josef. *Historické knihovny západních Čech*. Plzeň: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1976. [pozn. stránky nečíslovány].

- KUMPERA, Jan. Metternichové a západní Čechy. In *Metternich & jeho doba: sborník příspěvků z konference uskutečněné v Plzni ve dnech 23. a 24. dubna 2009*. BUDIL, Ivo, ed. a ŠEDIVÝ, Miroslav, ed. Vyd. 1. Plzeň: Fakulta filozofická Západočeské univerzity, 2009. s. 79-84. ISBN 978-80-7043-860-2.
- KŮSOVÁ, Anna. Zámecké knihovny západních Čech jako součást jednotné soustavy knihoven. In *Knihovna: vědecko-teoretický sborník*. SEDLÁČKOVÁ, Marie. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. s. 339-374.
- LIFKA, Bohumír. *Exlibris a supralibros v českých korunních zemích v letech 1000 až 1900*. Praha: Spolek sběratelů a přátel exlibris, 1982. 229 s.
- LIFKA, Bohumír. *Knihovny státních hradů a zámků*. 1. vyd. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1954. 26 s.
- LIFKA, Bohumír. Zámecká knihovna v Kynžvartě. In *Kynžvart: státní zámek*. WIRTH, Zdeněk. ROKYTA, Hugo. 1. vyd. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1954. s. 15-18.
- MAŠEK, Petr. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské muzeum, 1994. 112 s. ISBN 80-85125-67-6.
- MAŠEK, Petr. Zahájení soupisu tisků 16. století v zámeckých knihovnách v Čechách a na Moravě. In *Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků*. 1. vyd. Praha: Státní knihovna ČSR, 1988, Sv. 5. s. 165-173.
- MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*. 2., rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. 330 s. ISBN 80-204-0760-X.
- NEUPAUER, Eduard. Knihovna státního zámku Kynžvart v historických souvislostech: studie k rukopisnému a knižnímu fondu zámecké knihovny. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny*. 2013, roč. 14, č. 2, s. 98-108. ISSN 1211-8109.
- ŠIMÁKOVÁ, Jitka. *Katalog prvotisků*. Knihovny národního muzea v Praze a zámeckých hradních knihoven v České republice. Vydání první. VRCHOTKA, Jaroslav a kol. Praha: Koniasch Latin Press, 2001, 542 s. ISBN 80-85917-52-1.

ŠIMÁKOVÁ, Jitka. Prvotisky zámecké knihovny v Kynžvartě. In *Sborník Národního musea v Praze. Řada C, Literární historie = Acta Musei nationalis Pragae. Series C, Historia Litterarum*. Praha: Panorama, 1986, s. 171-181.

TURKOVÁ, Helga. Svozová zámecká knihovna Planá. In *Sborník Národního musea v Praze. Řada C, Literární historie = Acta Musei nationalis Pragae. Series C, Historia Litterarum*. Praha: Panorama, 1986, s. 243-266.

Elektronické zdroje:

BARTUŠEK, Václav. Vlastníci starých knih historických knižních fondů knihovny Státního ústředního archivu v Praze. In: *Vědecká knihovna v Olomouci* [online]. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <<http://www.vkol.cz/cs/aktivity/konference-a-odborna-setkani/13--rocnik-odborne-konference/clanek/vlastnici-starych-knih-historicky-kniznich-fondu-knihovny-statniho-ustredniho-archivu-v-praze/>>.

Národní památkový ústav. Kynžvart – zámek – Národní památkový ústav [online]. Stránka založena 1.12.2010, poslední revize 27.03.2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <<http://www.npu.cz/sights/zamek-kynzvalt/>>.

Oficiální stránky Města Lázně Kynžvart: Titulní strana [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <<http://www.laznekynzvalt.cz/titulni-strana/>>.

Galileo Corporation s. r. o. *Oficiální stránky Zámku Kynžvart – Prohlídková trasa* [online]. poslední revize 30.1.2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <<http://www.zamek-kynzvalt.eu/obsah/prohlidkova-trasa/>>.

Tisky 16. století v zámeckých knihovnách České republiky (2012-2015, MK0/DF) [online]. Verze 1.6.17 [cit. 2014-03-31]. Dostupné z: <<http://www.isvav.cz/projectDetail.do?rowId=DF12P01OVV024/>>.

Miniatury – Boheminiem [online]. c2007, [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.boheminiem.cz/cz/objekt/1474_zamek-kynzvalt--karlovarsky-kraj.aspx>.

Další zdroje:

1. Zámek Kynžvart, 354 91 Lázně Kynžvart
2. Národní památkový ústav, Územní památková správa v Praze, Sabinova 373/5,
130 00 Praha

8 SEZNAM PŘÍLOH

Obrázek 1: Zakládací listina

Obrázek 2: Portrét kancléře Metternicha z roku 1808

Obrázek 3: Zámek Kynžvart

Obrázek 4: Kancléřova knihovna

Obrázek 5: Ukázka skříně z kancléřovy zámecké knihovny

Obrázek 6: Richardova knihovna v 50. letech 20. století

Obrázek 7: Richardova knihovna v současnosti

Obrázek 8: Ukázka katalogu Heinricha Schieleho 1845

Obrázek 10: Ukázka katalogu z let 1965 – 1967

Obrázek 11: Castis – program pro evidenci a správu fondů

Obrázek 12: Tritius – katalogizační informační systém (prohlížení)

Obrázek 13: Tritius – katalogizační informační systém (výstup)

Obrázek 14: Fragment Starého zákona z 8. - 9. století – nejstarší rukopis z kynžvartské knihovny

Obrázek 15: Ukázka rukopisu „Sententiae“ od Petra Lombardiho

Obrázek 16: Vlastnické označení kynžvartských prvotisků

Obrázek 17: Vlastnické označení kynžvartských prvotisků

9 RESUMÉ

The aim of my thesis is to analyse the Library of the state castle Kynžvart. The reason for my research was to create a structured work based on primary and secondary sources and to look at the history of the library and its parts as a whole. It belongs to the largest in the Czech Republic. The thesis is composed of four chapters. The library consists of the Chancellor's Library, Richard's Library and the Youngest Library. They are extended by the Svozová Library of the Planá Castle. First chapter is introductory and it focuses on history and geographical location of the castle. It is subdivided into two parts, the first part introduces shortly the town Kynžvart and the second is looking at the history of the castle. The second chapter attempts to successfully examine the genealogy of the Metternich family. This is crucial for understanding the system in which the library was organized. Chapter three gives an outline of the history and the present state of the library. Chapter four is the most important because it contains the analysis of library resources such as manuscripts, incunabula, 16th century prints followed by detailed description of Richard, the Youngest and Svozová Library. The content analysis is ordered by the resources' age and the way of how they are organized. Finally I highlighted the importance this Library is going to have for the future generations.

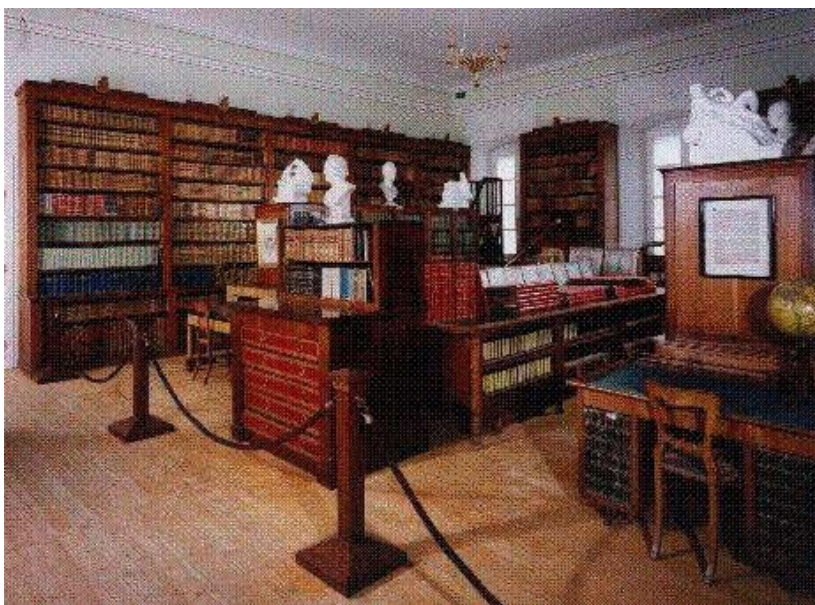
Obrázek 2: Portrét kancléře Metternicha z roku 1808²⁷⁸

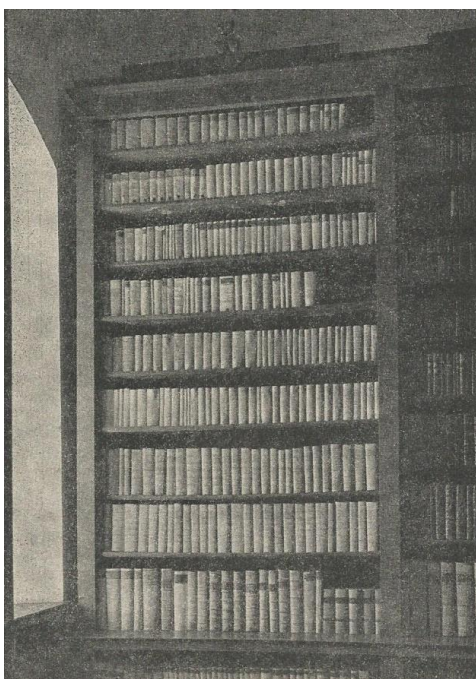
Obrázek 3: Zámek Kynžvart²⁷⁹

²⁷⁸ Galileo Corporation s. r. o. *Oficiální stránky Zámku Kynžvart – Prohlídková trasa* [online]. poslední revize 30.1.2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <<http://www.zamek-kynzvalt.eu/obsah/prohlidkova-trasa/>>.

²⁷⁹ *Miniatury – Bohemium* [online]. c2007, [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.bohemium.cz/cz/objekt/1474_zamek-kynzvalt--karlovarsky-kraj.aspx>.

Obrázek 4: Kancelářova knihovna²⁸⁰

Obrázek 5: Ukázka skříňe z kancelářovy zámecké knihovny²⁸¹

---

²⁸⁰ Galileo Corporation s. r. o. *Oficiální stránky Zámku Kynžvart – Prohlídková trasa* [online]. poslední revize 30.1.2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <<http://www.zamek-kynzvart.eu/obsah/prohlidkova-trasa/>>.

²⁸¹ Státní památková správa. Bez názvu. [Skříň z hlavní zámecké knihovny] [černobílá fotografie]. In: FUKS, Ladislav. *Zámek Kynžvart. Historie a přítomnost*. Vyd. 1. Karlovy Vary: Krajské nakladatelství, 1958, 155 s.

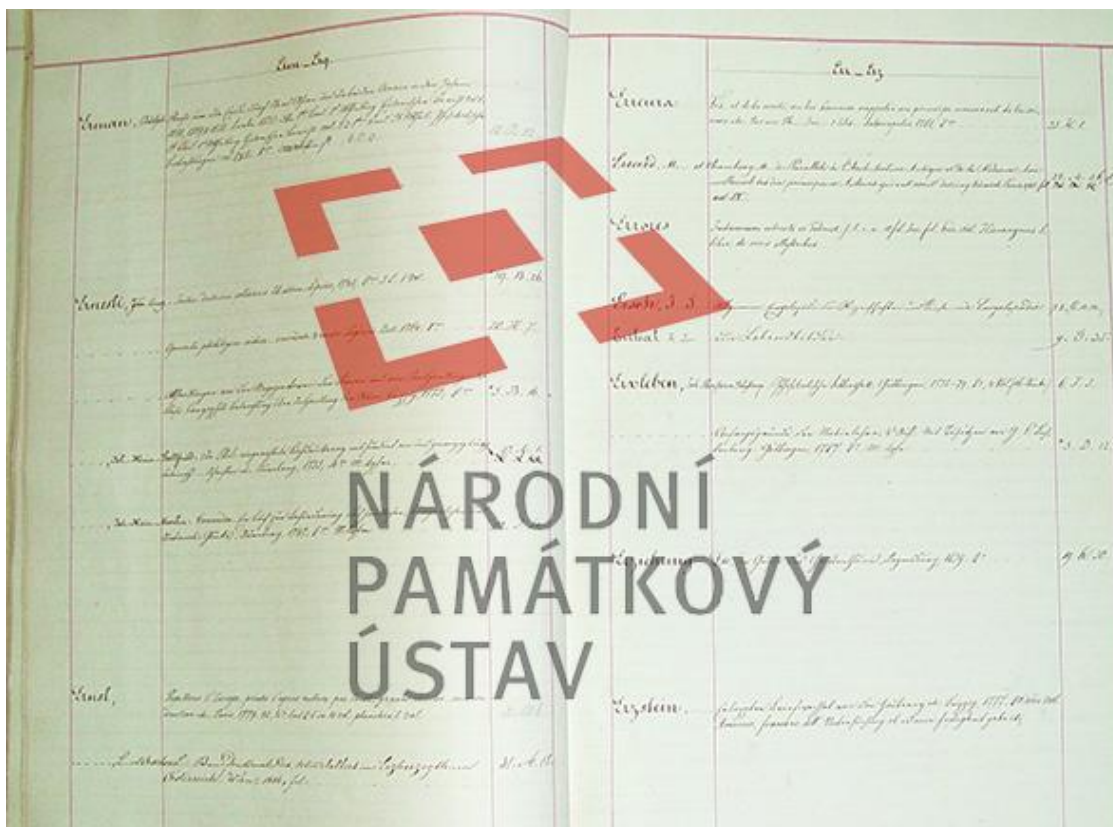
Obrázek 6: Richardova knihovna v 50. letech 20. století²⁸²

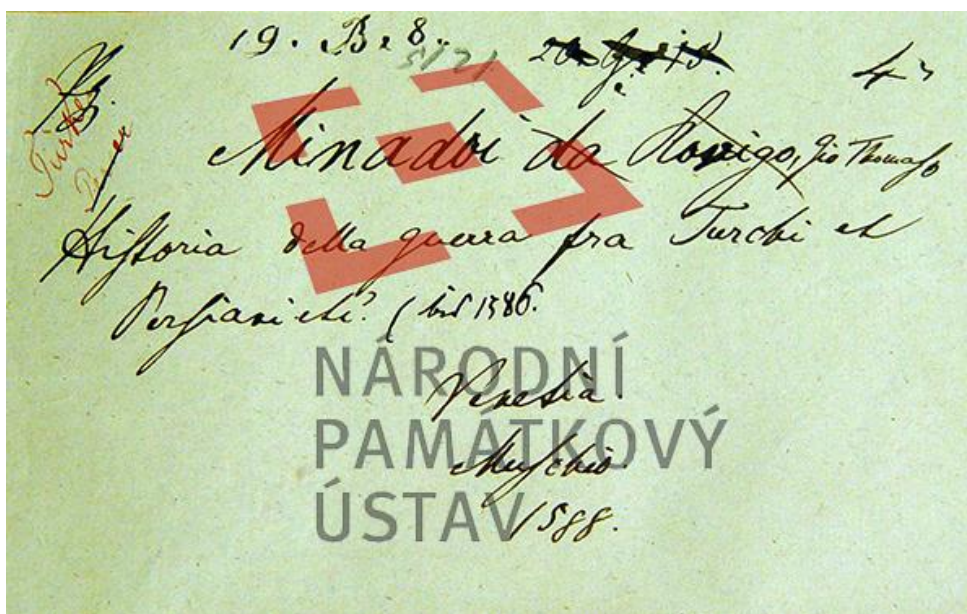
Obrázek 7: Richardova knihovna v současnosti²⁸³

²⁸² Státní památková správa. Bez názvu. [Richardova knihovna] [černobílá fotografie]. In: FUKS, Ladislav. *Zámek Kynžvart. Historie a přítomnost*. Vyd. 1. Karlovy Vary: Krajské nakladatelství, 1958, 155 s.

²⁸³ Národní památkový ústav. Kynžvart – zámek – Národní památkový ústav [online]. Stránka založena 1.12.2010, poslední revize 27.03.2014 [cit. 2014-04-13]. <http://www.npu.cz/sights/zamek-kynzvart/>.

Obrázek 8: Ukázka katalogu Heinricha Schieleho 1845²⁸⁴

Obrázek 9: Katalogizační lístek z 19. století²⁸⁵

²⁸⁴ Národní památkový ústav. Bez názvu. [Katalog H. Schiele 1845] [barevná fotografie]. At: Národní památkový ústav v Praze.

²⁸⁵ Národní památkový ústav. Bez názvu. [Katalogizační lístek 19. stol.] [barevná fotografie]. At: Národní památkový ústav v Praze.

K y n i v a r t

Knižní fond 29
Strana

Bč. z.	Signat.	Autor a název, místo, rok a vydání	Díl	Sv.	Poznámka
1449 ✓	0 3 D 22 R - 37 tresor	GRÖNER, Sebastian Über die ältesten Sitten und Gebräuche der Agerländer. Eger, 1826.		1	Ilustrace č. 3
1450 ✓ 1451 ✓	0 3 D 23 X	SULZER, Johann George Allgemeine Theorie der Schönen Künste in einzeln, nach alphabetischer Ordnung der Kunstwörter auf einander fol- genden, Artikeln abgehandelt... Leipzig, 1771-1774.	I. II.	2	
1452 ✓	0 3 D 24 X	Entwurf erneuerter Statuten und eines Geschäfts-Regle- ments für die erste k. k. priv. Donau-Dampfschiffahrts- Gesellschaft. Wien, 1845.		1	
1453 ✓	0 3 D 25	SAUR, Martin AN ACCOUNT OF A GEOGRAPHICAL AND ASTRONOMICAL EXPEDITION		1	○
1454 ✓	0 3 D 26	(Kotzbus, Entdeckung-Reise in Suisse, Weimar, 1821, 1.)	O r i e n t . úst.	1	○
1455 ✓	0 3 D 27 X	de MONTALEMBERT, le comte Histoire de Sainte Elisabeth de Hongrie.../1207-1231/. Paris, 1836.		1	
1456 ✓	0 3 D 28 X	GÉYAL, Antal Legatio Joannis Szeberdenca et Sigismundi Weichselber- ger ad Suleimanum I. Imperatorem Turcarum...obitus anno 1540. Wittenberg, 1577.		1	
1457 ✓	0 3 D 29 X	V. SATTMANN, Dr. Ch. Jos. Edl. Sicheres Heilverfahren bei dem schnell gefährlichen Lufteintritt in die Venen... Wien, 1843.		1	
1458 ✓ 1459 ✓	0 3 D 30 X	von LANGSDORFF, G. H. Bemerkungen auf einer Reise um die Welt in den Jahren 1803 bis 1807. Frankfurt am Main, 1812.	I. II.	2	
1460 ✓	0 3 D 31 A-5	(Cook, Voyage dans l'hémisphère australe, Paris, 1783, 5.)	O r i e n t . úst.	5	○

Stoll 303 Brand - (P) - 1184 54

Obrázek 10: Ukázka katalogu z let 1965 - 1967²⁸⁶

²⁸⁶ Národní památkový ústav. Bez názvu. [Katalog z let 1965 - 1967] [barevná fotografie]. At: Národní památkový ústav v Praze.

Obrázek 11: Castis – program pro evidenci a správu fondů²⁸⁷

²⁸⁷ Národní památkový ústav. Bez názvu. [Castis] [barevná fotografie]. At: Národní památkový ústav v Praze.

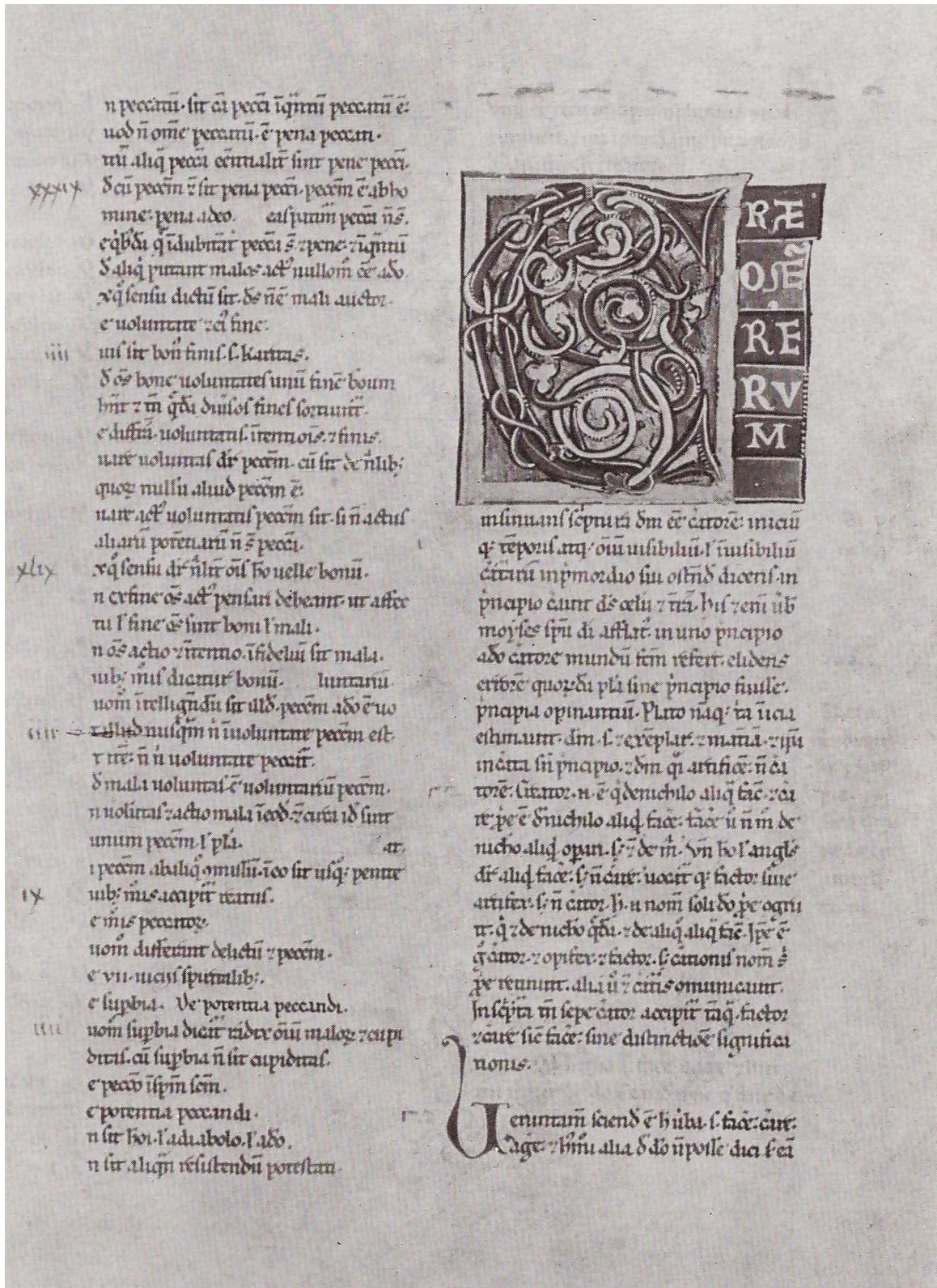
et aberscent in iniquitatibus suis in terra inimicorum
 suorum: & propter peccata patrum suorum & sua ad
 fugentur: donec confiteantur iniquitates suas.
 Et malorum suorum ^{recordentur} quibus preceperunt in
 me: & ambulauerunt ex aduerso mihi, Ambu
 latio igitur & ego contra eos: & inducam illos in
 terram ^{hostilem}: donec erubescat incircumcisa
 mens cordium. Tunc orabuntur pro impietatibus
 suis: & recordabor foederis mei quod pepigi cum
 Abraham & Isaac & Iacob: & terrae quoque memor
 ero: quae cum felicitate fuerit ab eis: conplaccebit
 sibi in scabbaris suis: peccient solitudine propter
 illos. Ipsi uero rogabuntur pro peccatis suis: eo quod
 abiecerint iudicia mea. ~~Abiecerunt~~ ^{Abiecerunt} meos despec
 erunt. ~~Abiecerunt~~ ^{Abiecerunt} cum essent in terra hostili
 non penitus abieci eos: neque despexi: ut consuma
 rentur: & irritum facerent pactum meum cum eis.
 Ego enim sum dominus deus eorum: & recordabor foede
 ris mei physini: quando eduxi eos de terra
 Egypti in conspectu gentium ut essem deus eorum. ego
 dominus deus: haec sunt precepta atque iudicia &
 leges quae dedit dominus inter se & inter filios
 israel in monte synai per manum moysi: locutusque
 est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis israel. &

Obrázek 14: Fragment Starého zákona z 8. - 9. století – nejstarší rukopis z kynžvartské knihovny²⁹⁰

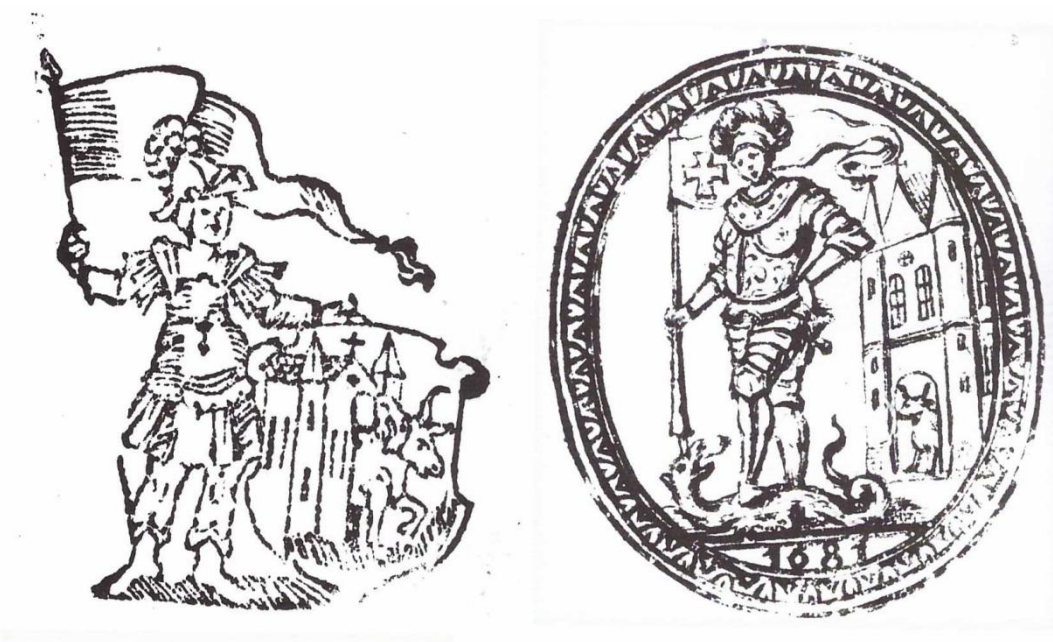
²⁹⁰ MAŠEK, Petr. Fragment Starého zákona z 8. či 9. století. [černobílá kopie]. In: MAŠEK, Petr. *Knižní sbírky na zámku Kynžvart*. 1. vyd. Plzeň: Západočeské muzeum, 1994, s. 102. Historie, XII. ISBN 80-85125-67-6.

Obrázek 15: Ukázka rukopisu „Sententiae“ od Petra Lombardiho²⁹¹

²⁹¹ ČÁDA, František. Petri Lombardi Sententiae. [černobílá fotografie]. In: ČÁDA, František. *Rukopisy knihovny státního zámku v Kynžvartě*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965, 212 s.

Obrázek 16: Vlastnické označení kynžvartských prvotisků²⁹²

Obrázek 17: Vlastnické označení kynžvartských prvotisků²⁹³

²⁹² ŠIMÁKOVÁ, Jitka. VRCHOTKA, Jaroslav a kol. Vlastnické označení kynžvartských prvotisků. [černobílá kopie]. In: ŠIMÁKOVÁ, Jitka. *Katalog prvotisků*. Knihovny národního muzea v Praze a zámeckých hradních knihoven v České republice. Vydání první. VRCHOTKA, Jaroslav a kol. Praha: Koniasch Latin Press, 2001, 542 s. ISBN 80-85917-52-1.

²⁹³ ŠIMÁKOVÁ, Jitka. VRCHOTKA, Jaroslav a kol. Vlastnické označení kynžvartských prvotisků. [černobílá kopie]. In: ŠIMÁKOVÁ, Jitka. *Katalog prvotisků*. Knihovny národního muzea v Praze a zámeckých hradních knihoven v České republice. Vydání první. VRCHOTKA, Jaroslav a kol. Praha: Koniasch Latin Press, 2001, 542 s. ISBN 80-85917-52-1.